

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ

Migrace v kontextu ekonomického vývoje České republiky
Migration in the Context of Economic Development in The Czech Republic

Student:	Lenka Kaboňová
Vedoucí bakalářské práce:	Ing. Natalie Uhrová, Ph.D.

Ostrava 2013

Zadání bakalářské práce

Student:

Lenka Kaboňová

Studijní program:

B6202 Hospodářská politika a správa

Studijní obor:

6202R027 Národní hospodářství

Téma:

Migrace v kontextu ekonomického vývoje České republiky
Migration in the Context of Economic Development in The Czech Republic

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Teorie migrace
 3. Vliv migrace na ekonomický vývoj
 4. Analýza vlivu migrace na hospodářský vývoj České republiky
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

ADAMCOVÁ, Lenka a Tereza NĚMEČKOVÁ. *Rozvojová ekonomika*. Praha: Oeconomica, 2009. ISBN 978-80-245-1515-1.

SCHEU, Harald Christian. *Migrace a kulturní konflikty*. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 978-80-87284-07-0.

CASTLES, Stephen and Mark J. MILLER. *The Age of Migration*. 3rd ed. New York: Palgrave Macmillan, 2003. ISBN 0-333-94880-7.

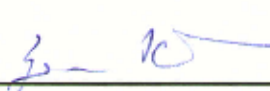
Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Natalie Uhrová, Ph.D.**

Datum zadání: 23.11.2012

Datum odevzdání: 10.05.2013

doc. Ing. Zuzana Kučerová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně.“

V Ostravě 10. května 2013

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí bakalářské práce Ing. Natalii Uhrové, Ph.D., za cenné připomínky a rady a za trpělivost.

Obsah

1. ÚVOD.....	5
2. TEORIE MIGRACE	7
2.1 ZÁKLADNÍ POJMY (MIGRACE, IMIGRACE, EMIGRACE, REEMIGRACE, REMITENCE) ..	7
2.2 DRUHY MIGRACE	7
2.3 PŘÍČINY MEZINÁRODNÍ MIGRACE	8
2.4 DŮSLEDKY MEZINÁRODNÍ MIGRACE	9
2.5 TEORIE MIGRACE A EKONOMICKÝ VÝVOJ.....	11
2.5.1 Neoklasická teorie rovnováhy.....	12
2.5.2 Historicko-strukturální teorie a asymetrie růstu	13
2.5.3 „Push-Pull“ teorie.....	14
2.5.4 Tranzitivní teorie migrace	14
2.5.5 Migrační „hrb“ („Migration hump“)	16
2.5.6 Sociální kapitál, teorie řetězové a síťové migrace.....	16
2.5.7 Teorie migračních systémů	17
2.5.8 Nová ekonomie pracovní migrace (NELM)	19
3. VLIV MIGRACE NA EKONOMICKÝ VÝVOJ	21
3.1 VLIV MIGRACE NA TRH PRÁCE	21
3.2 VLIV MIGRACE NA LIDSKÝ KAPITÁL (BRAIN DRAIN X BRAIN GAIN)	23
3.3 VLIV REMITENCÍ NA EKONOMICKÝ VÝVOJ	26
3.4 DÍLČÍ SHRNUÍ	28
4. ANALÝZA VLIVU MIGRACE NA EKONOMICKÝ VÝVOJ ČESKÉ REPUBLIKY.....	30
4.1 IMIGRANTI, EMIGRANTI A JEJICH STRUKTURA	30
4.1.1 Věková struktura	35
4.1.2 Vzdělanostní struktura	36
4.1.3 Národnostní struktura.....	38
4.2 MIGRANTI NA TRHU PRÁCE V ČESKÉ REPUBLICE	40
4.3 MIGRACE A JEJÍ VLIV NA EKONOMICKÝ VÝVOJ V ČESKÉ REPUBLICE.....	42
5. ZÁVĚR	44

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	46
SEZNAM ZKRATEK	54
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	55

1. Úvod

Mezinárodní migrace se v dnešní době dotýká všech zemí a tedy i lidí žijících v nich. Ovlivňuje nejen ekonomický, ale i demografický vývoj zemí, společenský a politický život. Stala se tak globálním fenoménem.

Migrace je přesun lidí uvnitř země nebo přes hranice. Tento pohyb má však své příčiny. Dochází k němu v reakci na nerovnoměrně rozdělené služby, zdroje a příležitosti nebo také (ne)dodržování lidských práv.

Ke konci minulého století se výrazně zvýšil počet imigrantů, a proto se stalo prioritou zkoumání vlivu přistěhovalců na cílové země.

Pohyb obyvatelstva s sebou přináší klady i zápory. Tudíž je důležité dostatečně využívat těch pozitivních faktorů a negativní naopak minimalizovat.

Populace v rozvinutých zemích klesá a její značná část stárne. Z tohoto důvodu by bylo ekonomicky nevýhodné migraci omezit.

Migrací se zabývá mnoho vědních disciplín, nejen ekonomie. Jsou to také například sociologie, demografie, politologie, nebo také psychologie.

K pohybu obyvatelstva dochází od nepaměti. V současné době migrace ovlivňuje nás všechny a je velmi diskutovaná. Další pozornost je také věnována ekonomickému vývoji. A proto je má práce zaměřena na tyto dvě problematiky.

Cílem této bakalářské práce je zhodnotit vliv migrace na ekonomický vývoj České republiky. Zda skutečnost, že lidé odcházejí ze země a naopak jiní přicházejí, nějak ovlivňuje ČR, a jestli jde o vliv pozitivní nebo negativní.

Práce je rozdělena do tří hlavních částí. V první, teoretické části budou nejdříve vysvětleny základní pojmy, které se tohoto tématu týkají, dále budou uvedeny druhy migrace. A proto, že lidé se stěhují z různých důvodů, budou v této práci vysvětleny i možné příčiny tohoto jevu. Pak následují důsledky mezinárodní migrace, které jsou nejen pozitivní, ale i negativní. Na závěr této kapitoly budou uvedeny teorie migrace.

Druhá část bakalářské práce, empirická, bude zaměřena na vliv migrace na ekonomický vývoj, a to z pohledu trhu práce, lidského kapitálu a remitencí. Pak bude následovat dílčí shrnutí této kapitoly.

V poslední třetí části bude pomocí deskriptivní analýzy popsán vliv migrace na ekonomický vývoj České republiky. Bude zde uvedena věková, vzdělanostní

i národnostní struktura migrantů země a následně jejich vliv na ekonomický vývoj ČR. Z hlediska důležitosti zde bude také zmíněn vliv migrantů na trh práce. Pro účely této práce bude zvoleno časové období od roku 2004, kdy země vstoupila do Evropské unie.

2. Teorie migrace

2.1 Základní pojmy (migrace, imigrace, emigrace, reemigrace, remittance)

Roubíček (1997) tvrdí, že migrace je užší pojem, který se týká trvalé změny pobytu. Podle směru migrace rozlišujeme emigraci a imigraci.

Emigrace znamená vystěhování se a imigrace přistěhování se.

Další pojem je reemigrace, která podle Kunešové a Cihelkové (2006) znamená emigraci jedince a jeho zpětnou imigraci.

Remittance znamenají transfer peněz nebo zboží zahraničních pracovníků do jejich země původu (Stojanov et al., 2011).

Adamcová, Němečková (2009) uvádějí, že migrace probíhá ze zdrojové země, země původu, do země hostitelské neboli cílové a tyto toky se odehrávají přes země tranzitní. Stěhování se ze země původu se označuje jako emigrace a stejný proud, který vede do cílové země je imigrace.

King (2008) uvádí definici lidské migrace jako pohyb lidí z jednoho místa nebo země do druhé, kde se tito jedinci chtějí usadit. Podotýká ovšem, že takováto fráze nevystihuje rozsah ani hloubku významu v historii lidstva. Podle tohoto autora migrace v mnoha zemích přispěla k ekonomickému rozvoji. Z časového hlediska se jedná o migraci, jen pokud je delší než jeden rok, čímž z tohoto procesu vylučuje turisty a osoby, které jsou v zemi z pracovních důvodů (pracovní cesta či pobyt). Díky takto definované migraci ovšem nemůžeme mezi migranty řadit ty, kteří jsou bez dokumentů, nebo sezónní migranty, kteří pracují v zahraničí krátkodobě, často se jedná o zemědělství, stavebnictví nebo turismus.

Migrace je přesouvání se z jednoho místa na druhé s následujícím přizpůsobením se na nové prostředí. Přemísťování obyvatel je v dnešní době rychlejší a levnější oproti minulosti, což lidem dává možnost rychleji i častěji migrovat.

2.2 Druhy migrace

Roubíček (1997) uvádí, že specifikem může být tzv. *sezonní migrace* nebo *kyvadlová migrace*. Sezonní migrace představuje prostorové pohyby především

zemědělských pracovníků a kyvadlová migrace pravidelné dojížděky za zaměstnáním či do škol. I když v těchto případech nejde o skutečnou migraci, ale pouze o mobilitu.

Migrace se může dělit na *dobrovolnou* a *nedobrovolnou*. Dobrovolná migrace plyne z vlastního popudu, na rozdíl od té nucené.

Nedobrovolná migrace znamená podle Roubíčka (1997) migraci vynucenou veřejnou mocí. Takto vynucená migrace může být z různých příčin, například jako ochrana obyvatelstva před následky přírodních katastrof jako jsou zemětřesení či povodně. King (2008) uvádí jako další příčiny migrace hladomor či válku.

Roubíček (1997) dále dělí migraci na *individuální* nebo *kolektivní*, kdy se stěhují lidé jednotlivě či společně.

S emigrací je spojená tzv. reemigrace, jež představuje emigranty, kteří se po nějaké době vracejí do své země nazpátek.

Migrace *vnitřní* nebo *vnější* může být také označována jako migrace vnitrostátní nebo zahraniční. Vnitřní (vnitrostátní) migrace představuje změnu prostorového rozmístění obyvatelstva daného státu. Oproti tomu vnější (zahraniční) migrace znamená změnu počtu obyvatelstva.

King (2008) dále dělí migraci na *trvalou* a *dočasnou*. Avšak i když mnoho přistěhovalců zpočátku chce zůstat v cizí zemi jen dočasně, na krátkou dobu, stává se, že se rozhodnou zůstat nastálo.

Podle Adamcové a Němečkové (2009) je nejdůležitějším druhem dlouhodobé migrace sjednocování rodin a okolo 30 % jde ve světovém měřítku o migraci pracovně motivovanou.

2.3 Příčiny mezinárodní migrace

Příčiny můžeme rozdělit na neekonomické a ekonomické. Mezi neekonomické příčiny podle Kunešové a Cihelkové (2006) patří především důvody rodinné, dále politické, náboženské, ale i rasové a národnostní. Další příčinou mohou být také přírodní katastrofy.

Ekonomické příčiny mezinárodní migrace souvisejí s nerovnoměrným ekonomickým vývojem v jednotlivých zemích, ze kterého plynou rozdíly ve výši reálných mezd a také rozdíly v životní úrovni obyvatel.

Tyto migrační toky většinou probíhají z méně rozvinutých zemí do zemí rozvinutějších. Objevují se i toky opačným směrem, ale ty se vyskytují méně často.

Důvody, které vedou k pohybu pracovníků do zemí s nižší ekonomickou úrovní, jsou:

- přímé zahraniční investice doprovázené zahraničními odborníky a manažery,
- deficit na trhu práce hostitelských zemí v určitých oborech,
- nedostatek pracovních příležitostí v rozvinutých zemích.

2.4 Důsledky mezinárodní migrace

Mezinárodní migrace má své důsledky, pozitivní i negativní, pro hostitelské i pro vysílající země (země emigrace).

Mezi nejdůležitější pozitivní dopady pro hostitelskou zemi patří příliv zahraničních pracovníků, který může zaplnit mezery na trhu práce (zejména se jedná o oblasti, které nejsou příliš atraktivní pro domácí pracovníky vzhledem k pracovním podmínkám, jako jsou např. stavebnictví a zdravotnictví). Díky přílivu migrantů se také zvyšuje agregátní poptávka po zboží a službách, což stimuluje růst hrubého domácího produktu. Rostoucí počet imigrantských pracovníků přispívá k vyšší agregátní nabídce a tím k ekonomickému růstu, dále mohou zahraniční migranti předat nové znalosti, dovednosti a zkušenosti domácím pracovníkům. Příliv kvalifikovaných pracovníků a specialistů přináší hostitelské zemi úsporu společenských nákladů na vzdělání, protože tato země získává už vyškolené pracovníky. Migranti jsou také zpravidla čistými plátcí do veřejných rozpočtů a mimo jiné mohou do hostitelské země přinést nové kulturní a jiné poznatky (Kunešová a Cihelková, 2006).

Vyspělé země očekávají od imigrace snížení nebo dokonce úplnou náhradu demografických ztrát, které jsou spojené s dlouhodobě klesající porodností (Drbohlav, 2010).

Kunešová a Cihelková (2006) uvádějí, že mezi nežádoucí důsledky může být zařazena konkurence, která vznikla přílivem zahraniční pracovní síly, vyvolávající sociální napětí a nespokojenost, což může vést ke xenofobii¹. I když společnost migranty odmítá, využívá jejich levnější služby. Dále může dojít ke skryté diskriminaci

¹ Xenofobie - strach vůči cizincům.

cizinců na trhu práce, jež může způsobit snížení mezd, klesají požadavky zaměstnavatelů na kvalifikaci pracovníků a rostou požadavky na pracovní výkon, což je způsobeno levnou a přizpůsobivou zahraniční silou. Zvýšený příliv migrantů z různých regionů může směřovat k negativním společenským projevům, jako je například rasová nesnášenlivost.

Rovněž pro vysílající země má mezinárodní migrace dvojí důsledky.

Pozitivním důsledkem může být, že dochází k poklesu míry nezaměstnanosti ve vysílající zemi. Tento jev je způsoben snižováním nabídky pracovních sil. Rovněž odcházející migranti mohou získat v zahraničí pracovní příležitosti, jež by v jejich zemi pro ně byly nedostupné. Pokud zahraniční migrant podporuje finančně svou rodinu v mateřské zemi, ve vysílající zemi dochází k růstu devizových zdrojů, které jsou použitelné k rozvoji domácí ekonomiky. Migranti mají běžné kontakty s příbuznými i širším okruhem lidí ve své zemi původu. V cizině vznikají zahraniční komunity kvůli odchodu migrantů do ciziny, ty podporují pohyb zboží, služeb, informací a investic mezi mateřskou a hostitelskou zemí. Zahraniční migrace může napomáhat ke zvýšení obchodu mezi vysílající a hostitelskou zemí (úlohu zde sehrávají komunity migrantů). V případě dočasného odchodu migrantů a jejich opětovném návratu získávají vysílající země pracovníky s novými znalostmi a zkušenostmi. Tento návrat migrantů může vést ke zvýšení produktivity.

Mezi negativní důsledky pro vysílající země patří odliv vysoce kvalifikovaných pracovníků, který má nežádoucí vliv na řadu oborů, jako je sektor služeb a průmysl, čímž dochází ke zpomalení produktivity práce a ekonomického růstu. Ve vysílajících zemích se může zvyšovat tlak na růst mezd, děje se tak v odvětvích a oborech, z nichž pracovníci odcházejí (důsledek vyšší poptávky po chybějících profesích). Vysílající země přicházejí o daně, které by pracovníci odvedli do rozpočtu, kdyby neodešli do jiné země. Z trvalého odchodu pracovníků mají vysílající země ztrátu v podobě nevratných investic, které byly vynaloženy na vzdělání migrantů (Kunešová a Cihelková, 2006).

Podle Roubíčka (1997) patří mezi emigranty především mladí muži, což může znamenat pro vysílající zemi pokles nejproduktivnější složky obyvatelstva.

2.5 Teorie migrace a ekonomický vývoj

Dle de Haase (2008) se v posledních letech zvýšil zájem o problematiku řešící migraci a ekonomický vývoj. Tento zájem byl způsoben výrazným nárůstem toků remitencí zasílaných zpět do rozvojových zemí, kde představují účinný nástroj pro přerozdělování příjmů, hospodářský růst a pro snižování chudoby.

Jak už bylo uvedeno výše, tak i podle Farranta, MacDonalda a Srisikandarajaha (2006), lze dopady migrace dělit na pozitivní a negativní. Účinky se liší podle charakteristiky migrace, chování jednotlivých migrantů apod. Může to záviset na druhu a rozsahu migrace, vyhlídky na emigraci mohou buď zvýšit nebo snížit motivaci k investicím do vzdělávání a lidského kapitálu.

Nejčastěji je diskutováno o dopadu migrace vysoce kvalifikovaných lidí na rozvoj, tzv. „brain drain“ – odliv mozků. Emigrace těchto pracovníků má negativní dopady. Tyto toky jsou totiž škodlivé pro vysílající země. Ačkoliv tyto země vynakládají své prostředky na vzdělání obyvatelstva, odliv mozků snižuje jejich průměrnou úroveň vzdělání. Odchod kvalifikovaných pracovníků má vliv na mzdovou inflaci nekvalifikovaných pracovníků a nižší atraktivitu pro zahraniční investice. Z druhé strany může mít tato migrace pozitivní dopad. Migrace jako taková může vést k větší pobídce pro pracovníky, aby se stali kvalifikovanějšími. To povede k zvětšení lidského kapitálu a růst vysílajících zemí. Pro cílové země jsou přínosem sami kvalifikovaní pracovníci. Pokud se vrátí do své země, stává se z nich potencionální zdroj růstu díky šíření znalostí a technologií.

Kromě pojmu remittance, které představují finanční zdroje, se můžeme setkat s pojmem „sociální remittance“. Tyto zdroje představují myšlenky, chování, identitu, sociální kapitál. I tyto remittance přispívají k pozitivním dopadům emigrace na vysílající země.

Právě díky posílání remitencí do země původu, se tyto peníze přeměňují v investice, které mají pozitivní vliv na rozvoj země. Ovšem někdy se může objevit překážka pro investování v podobě nízkých příjmů.

Existuje literatura, která se zabývá vazbami mezi migrací a rozvojem, avšak mohou se vyskytnout nedostatky, které zasluhují další výzkum. Jsou to tyto oblasti:

- „brain drain“, neboli odliv vysoce kvalifikovaných lidí z vysílající země,

- dopady na trh práce (odchod kvalifikovaných i méně kvalifikovaných lidí),
- remittance a jejich vliv na růst, chudobu a nerovnosti, nebo vliv na jednotlivce či domácnosti,
- zpětná migrace,
- migrace a nerovnost/chudoba (přímé a nepřímé účinky migrace na nerovnost a chudobu v rozvojových zemích),
- vnitřní/mezinárodní migrace – v zemích, kde se migrace objevuje v masovém měřítku, jako je například Čína, může mít vnitřní migrace větší dopady na rozvoj než mezinárodní.

De Haas (2008) formuloval teorie vlivu migrace na rozvoj. Jsou to *Neoklasická teorie rovnováhy, Historicko-strukturální teorie a asymetrický růst, „Push-Pull“ teorie, Tranzitivní teorie migrace, Migrační „hrb“, Sociální kapitál, teorie řetězové a síťové migrace, Teorie migračních systémů a Nová ekonomie pracovní migrace.*

2.5.1 Neoklasická teorie rovnováhy

Už v 19. století geograf Ravenstein (1885) formuloval „zákony migrace“. Migraci pokládal za nedílnou součást vývoje a jako její hlavní příčiny označil ekonomické důvody. Lidé migrují ze zemí s nižšími příjmy do zemí s příjmy vyššími. Migrace přispívá k prostorově-ekonomické rovnováze.

Podle neoklasické ekonomické teorie na makroekonomické úrovni je migrace vysvětlována geografickými rozdíly v nabídce a poptávce po pracovní síle. Lidé migrují ze zemí s nadbytkem pracovníků, kde jsou nízké tržní mzdy, do zemí s nedostatkem pracovních sil a vyšší mzdou.

Na mikroekonomické úrovni se migranti považují za individuální, racionální aktéry, kteří se o své migraci rozhodují na základě nákladů a přínosů. Za předpokladu svobodné volby a volného přístupu k informacím lidé odcházejí tam, kde mohou být nejproduktivnější a mají možnost získat vyšší mzdu, což souvisí s konkrétními dovednostmi osob.

Migrace z venkova do měst považuje neoklasická teorie jako součást celého vývojového procesu. Nadbytek pracovních sil, který se nachází na venkově, se přesouvá do průmyslových měst, což přispívá jak k rozvoji měst, tak i jejich ekonomiky.

Další rozšíření tohoto modelu je možné spatřit v lidském kapitálu, díky kterému je migrace pokládána za investiční rozhodnutí.

Lidský kapitál je v ekonomické teorii uznáván jako klíčový faktor v procesu hospodářského rozvoje. Teorie lidského kapitálu totiž předpokládá, že osobní vlastnictví, jako jsou dovednosti, schopnosti či vzdělání, je základní kapitál, jenž posiluje hospodářskou produkci. Neboť se jednotlivci liší v osobních vlastnostech, dovednostech, věku, pohlaví či znalostech, vznikají rozdíly v očekávaných výnosech, které jsou spojené s migrací. Migranti jsou vybíráni podle jejich specifických schopností, dovedností a vzdělání a to v závislosti na určité poptávce po pracovních silách. Tímto je vysvětleno, proč migrace roste s vyšším vzděláním a naopak klesá s rostoucím věkem migrantů (de Haas, 2008).

2.5.2 Historicko-strukturální teorie a asymetrie růstu

Úplně odlišný výklad migrace byl definován v 60. letech 20. století, který má své kořeny v marxistické politické ekonomii a v teorii světových systémů (Castles a Miller, 2003). Soudobá historicko-strukturální teorie vznikla jako reakce na neoklasický a rozvojově-modernizační přístup k rozvoji. Předpokládají, že ekonomická a politická moc je mezi rozvojovými a rozvinutými zeměmi nerovnoměrně rozložena. Lidé nemají rovný přístup ke zdrojům. Zaostalé země jsou znevýhodněné kvůli svému postavení v rámci geopolitické struktury.

Tato teorie migrace dominuje především v 70. a 80. letech 20. století, kdy je migrace vnímána jako jeden z několika projevů kapitalistického působení.

Vznikla teorie „závislosti“, která předpokládala, že globální kapitalismus a migrace, která je jedním z jeho projevů, přispěli k nedostačujícímu rozvoji chudých zemí. Migrace je vnímána jako jedna z hlavních příčin zaostalosti rozvojových zemí (Frank, 1966).

Zastánci historicko-strukturální teorie kritizovali neoklasickou migrační teorii, protože jedinci nemají možnost svobodné volby a jsou nuceni se stěhovat, neboť tradiční ekonomické struktury byly poškozeny v důsledku jejich začlenění do světového politicko-ekonomického systému.

I tato teorie byla kritizována za příliš přísné pohlížení na jednotlivce, kteří se pasivně přizpůsobují makroekonomickým silám. Roste přesvědčení, že kapitalismus nemůže být obviňován za problémy zaostalosti zemí, avšak určité účinky zapojení regionu či země do globálního kapitalistického systému závisí na podmínkách,

za kterých se dané zapojení realizuje. Díky těmto okolnostem může mít začlenění do globálního kapitalismu pozitivní i negativní dopady v rozdílných oblastech rozvoje a také na rozdílné skupiny lidí ve společnosti. Za hlavní příčinu migrace proto nemůže být považován útek před bídou, neboť jen zřídka jsou migranti ti nejchudší lidé (de Haas, 2008).

2.5.3 „Push-Pull“ teorie

Obě výše uvedené teorie migrace však nedokáží vysvětlit, proč někteří lidé mají snahu migrovat mezi jednotlivými místy ne náhodně, ale koncentrovaně.

Ravensteinovy zákony o migraci z 60. let 19. století navrhovaly nový analytický rámec pro migraci, podle kterého je rozhodnutí o migraci ovlivněno faktory, které souvisí s cílovou oblastí migrace, osobními faktory nebo tzv. vedlejšími překážkami, mezi něž patří například vzdálenost, imigrační zákony nebo fyzické bariéry (Lee, 1966).

Teorie dále uvádí, že migrace je selektivní s ohledem na jednotlivé charakteristiky migrantů, neboť lidé reagují odlišně na negativní a pozitivní faktory jak v zemi původu tak v zemi cílové a mají rozdílné schopnosti se vyrovnat s nimi. Toto vysvětlení je v souladu s neoklasickou teorií, která objasňuje individuální rozdíly v lidském kapitálu, rozdílné aspekty nákladů a rizik, která jsou spojená s migrací.

Podstatou tohoto modelu je předpoklad, že pro migrační rozhodování jsou určující faktory ekonomické, demografické a environmentální, které vytváří dvě hlavní síly, tlaku a tahu.

I když se zdá být „push-pull“ model atraktivní, neboť je schopen zahrnout všechny faktory, jež hrají roli v oblasti migračního rozhodování, je sporné, zda se jedná o teorii nebo popisný model.

Kritika spočívá v tom, že tato teorie nereálně pohlíží na migraci jako na kalkulaci nákladů a přínosů jednotlivce, aniž by počítal se strukturálním omezením, které nevedou ke stejnému přístupu k informacím. Nezahrnuje lidské přání, zpětnou migraci a současný výskyt emigrace a imigrace. Je to statický model zaměřený na vnější faktory jakožto příčiny migrace (de Haas, 2008).

2.5.4 Tranzitivní teorie migrace

Cílem této teorie bylo dosažení dynamičtějšího a realističtějšího pohledu na propojení migrace a ekonomického rozvoje. Objevily se proto pokusy o sjednocení

teorie demografických změn a mobility obyvatelstva. Takovéto spojení souvisí s rozvojem vědeckého zkoumání. Moderní člověk může ovlivnit svou reprodukci, která vede k demografickým změnám, které jsou označovány jako zásadní transformace. Tento pojem může být zaměňován s definicí rozvoje. Zásadní transformace má pět fází. První fáze je označována jako pre-moderní tradiční společnost, která představuje vysokou porodnost a úmrtnost a malý přirozený přírůstek. Druhá fáze raná přechodná společnost je naopak charakterizovaná rychlým poklesem úmrtnosti a hlavním populačním růstem. Pozdní přechodná společnost je fáze třetí, kde se objevuje pokles porodnosti a významné zpomalení přirozeného přírůstku. Následuje fáze vyspělá společnost, pro kterou je typická stabilizovaná porodnost i úmrtnost na nízké úrovni a mírný nárůst obyvatel. Poslední fází je tzv. budoucí super vyspělá společnost, ve které se pokračuje v udržování nízké porodnosti a úmrtnosti (Zelinsky, 1971).

Argumentem je, že každá z těchto pěti fází byla spojena s různými formami migrace. První fáze je vyznačována omezenou cirkulační migrací. Ve fázi druhé, rané společnosti, se zvýšily všechny formy mobility. V třetí fázi rychle klesla mezinárodní migrace, avšak vnitřní migrace z venkova do měst i přes pokles zůstala na vysoké úrovni. Na konci fáze se vylidňování venkova snížilo. Ve čtvrté fázi se stala důležitou vnitřní a cirkulační mobilita, země se přeměnily z čistě emigračních zemí na země imigrační a to kvůli středně a méně kvalifikovaným pracovním silám z rozvojových zemí. Ve fázi páté i přes pokračující imigraci dělníků bude velmi početná migrace mezi městy.

Díky tomu, že tento přístup je koncipován ve funkční souvislosti s různými podobami migrace v rámci širšího časového hlediska rozvoje, je velmi inovativní. Migrace je rozlišována na migraci vnitřní a mezinárodní, dlouhodobou a cirkulační a mobilitu pracovních sil. Transzitivní teorie migrace dobře zapadá do širšího teoretického hlediska o migraci a ekonomickém rozvoji. Připouští, že migrace má růstovou tendenci v počátečních fázích rozvoje, a to díky zlepšení dopravy a komunikací, což způsobuje zvýšení toku znalostí, schopností a snahu lidí migrovat. Rozvojové procesy tak vedou ke zvýšené mobilitě.

Kritika modelu je zaměřena na její univerzálnost. Předpokládá totiž, že všechny společnosti procházejí stejnými procesy rozvoje. Další slabina spočívá v neschopnosti specifikovat vztah mezi změnami mobility a demografickými změnami. Lidé přece nemigrují jen kvůli populačnímu růstu, ale naopak, pokud se populační růst rovná růstu hospodářskému, lidé nebudou chtít emigrovat. Stejně tak kvůli nepříznivým

ekonomickým a politickým důvodům může stagnující populační růst vést k vyšší emigraci. V případě tohoto modelu jde o empiricky realističtější hypotézu než je neoklasický, historicko-strukturální nebo „push-pull“ model (de Haas, 2008).

2.5.5 Migrační „hrb“ („Migration hump“)

Pomocí této teorie je vysvětlována neúmyslně ekonomy opomíjena přechodná migrace. Martin a Taylor (1996) tvrdili, že dočasné zvýšení migrace, která je označována jako tzv. migrační hrb, je obvykle součástí procesu ekonomického rozvoje. Růst bohatství přispívá v raných fázích vývoje k růstu migrace. Roste počet lidí, kteří jsou schopni migrovat, díky rostoucímu bohatství a vytváření migračních sítí, což vede v celé zemi k rozšíření migrace. Až později emigrace začíná klesat a země mají tendenci k transformaci z čistých vývozců na dovozce pracovních sil.

Vztah migrace a rozvoje zahrnuje nejen ekonomické a demografické proměnné, ale také důležité sociální a kulturní aspekty, jako jsou vzdělání, sociální kapitál a přístup k informacím. Tudíž je třeba pojímat rozvoj jako obecnější nárůst schopností lidí.

Ovšem v některých zemích se zhruba stejným tempem růstu obyvatelstva a se stejnou úrovní rozvoje dochází k odlišným druhům migrace. Jak velká bude migrace a kam budou migranti odcházet, závisí na mnoha faktorech, jako jsou například geografická vzdálenost, minulé a současné migrační politiky, historické, kulturní a politické vazby, politické režimy, vzdělání či bezpečnost. Společně tyto faktory určují obecnou úroveň a distribuci bohatství a dalších možností, vnímání lidí situace doma i v zahraničí, a tím i jejich schopnost migrovat (de Haas, 2008).

2.5.6 Sociální kapitál, teorie řetězové a síťové migrace

Migrace může být zapříčiněna různými důvody. Ačkoli ekonomické síly patří mezi hlavní příčiny migrace a lidé mají sklon se stěhovat na místa s lepší životní úrovní, skutečné migrační chování tímto není vysvětleno. Pozornost by měla být směřována na role národních států, instituce, sociální sítě a další faktory, které vytvářejí nové migrační vzory.

Pokud je dosaženo určitého počtu migrantů v cílové zemi, do hry vstupují i jiní činitelé. Lee (1966) argumentuje tím, že migrace ulehčuje tok informací ze země cílové do země původu, a to usnadňuje příchod nových migrantů. Ti díky svým přátelům a příbuzným snadněji získávají informace a využívají jejich pomoc při hledání

zaměstnání a nového bydlení. Existuje tedy pravděpodobnost, že tvorba komunit migrantů v konkrétní zemi zapříčiňuje zvýšení migrace do této země.

Podle de Haase (2008) k popisu procesu, který byl výše popsán jako řetězová migrace, se zpravidla používá termín síťová migrace. Tyto sítě mohou být vymezeny jako soubory mezilidských vztahů spojujících stávající migranty, budoucí migranty a obyvatele původní i cílové země. Tento proces, který se děje prostřednictvím přátelských a příbuzenských vztahů, vysvětluje, proč migranti posílají určité množství peněz lidem, kteří neemigrovali a zůstali ve své domovské zemi.

Existuje tvrzení, že migrace se stává stálou, jakmile dosáhne počet síťových spojení v zemi původu určité úrovně, poněvadž utváří sociální strukturu pro udržení procesu migrace. Stálá migrace je tedy vysvětlena pomocí síťových efektů, a to bez ohledu na příčiny jejího vzniku a přes formálně uzavřené hranice. Síťová spojení jsou jistou formou sociálního kapitálu, jenž v zahraničí migranti využívají pro vstup do zaměstnání.

Ačkoliv je teorie migračních sítí v posledních dvou desetiletích populární, i tento model má své slabiny. Kupříkladu neposkytuje náhled do mechanismů, které by mohly vést k oslabení či rozpadu systému migračních sítí. Neuvádí, jaké jsou vnější, strukturální faktory nebo vnitřní procesy působící proti zvyšování migrace prostřednictvím migračních sítí. Existuje zde snaha empiricky vysvětlit důležitou pomocnou roli migračních sítí bez vymezení jejich relativní váhy k jiným usnadňujícím a omezujícím faktorům, které působí na migraci. Například jestliže zmizí základní příčiny pracovní migrace, dochází k jejímu poklesu nebo zastavení. Dále, pokud je migrace těžko kontrolovatelná vládou, vlivem migračních sítí mohou fyzické i zákonné překážky migrace mít významný vliv na její velikost a charakter. Nebo mohou existovat vnitřní síly, jež v průběhu času mohou migrační sítě oslabit. Z prvotních migrantů se mohou stát „omezující strážci“, kteří budou váhat nebo dokonce budou neochotní pomáhat potencionálním migrantům.

Sklon klesat má migrační selektivita po počáteční etapě prvotních migrantů, což způsobuje šíření migračních zkušeností. Avšak pokud dojde k oslabení migračních sítí, selektivita migrace by se mohla zase zvýšit.

2.5.7 Teorie migračních systémů

Základní předpoklad pro tuto teorii zní, že migrace mění kulturní, sociální, ekonomické i institucionální podmínky v zemích, ve kterých působí migrační procesy.

Teorie sítí, která je úzce spjata s teorií migračních systémů, se zaměřuje na sociální kapitál (vztahy mezi migranty a lidmi, kteří nemigrují), který usnadňuje a přeměňuje migrační procesy. Avšak teorie migračních systémů tvrdí, že migrace nejen ovlivňuje a je ovlivňována přímým sociálním migračním prostředím, ale i celou strukturou „rozvojových“ nebo společenských souvislostí v určitých oblastech, ve kterých migrace probíhá. Tato teorie se věnuje vzájemným a dynamickým vztahem mezi rozvojem a migrací, což se jeví jako důležité pro zpracování teoretického rámce.

Zakladatel teorie migračních systémů, geograf Mabogunje (1970), definoval migrační systém jako soubor míst, které jsou spojené obousměrnými toky osob, služeb, zboží a informací mající sklon ulehčovat další výměnu a to včetně migrace. Při utváření se zaměřil na postavení informačních toků a na mechanismy zpětné vazby. Její význam zdůrazňuje, protože se informace o přijetí migranta a jeho pokroku v cílové zemi přenáší zpátky do země původu. Pozitivní zprávy mohou podpořit další migraci.

Podle Fawcetta (1989) se mezinárodní migrační systémy skládají z míst v různých zemích, jež si vyměňují poměrně velký počet migrantů a jsou vyznačovány mechanismy zpětných vazeb, které spojují pohyb lidí mezi jednotlivými zeměmi a oblastmi paralelně s toky kapitálu, zboží a informací. Dle de Haase (2008) migrační systémy spojují rodiny, společnosti i jednotlivce do uskupení, čímž dochází ke geografickému strukturování a shlukování migračních toků.

Na mezinárodní úrovni lze označit několik migračních systémů, ve kterých se regiony rozvojových zemí zaměřují na migraci do určitých regionů v rozvinutých zemích.

Van Dalen (2005) tvrdí, že příčiny a důsledky migrace by neměly být studovány samostatně, ale jako součást téhož systému a procesu, neboť se počáteční okolnosti, v zemi původu i cílové, v průběhu migračního procesu mění. V zemi původu i cílové migrace přetváří sociálně-ekonomický vývoj, protože například remittance, které jsou posílány členům rodiny, mohou změnit ekonomickou a sociální situaci v zemi původu, čímž podpoří další migraci. Důležitým pojmem podle Levitta (1998) je sociální remittance, jež zahrnuje druhy kulturního rozšiřování. Podle de Haase (2008) takovýto zpětný tok hraje významnou roli jako podpora podnikání imigrantů, vytváření rodin nebo v politické integraci. Má vliv na vnímání a pocity relativní deprivace a aspirace lidí ovlivňující následující migrační chování. Význam začlenění nemigrantů v jakékoli analýze dopadů migrace je zdůrazňován oboustranným vlivem migrace a širšího kontextu, protože má sklon ovlivnit společnost migrantů jako celku. Z toho plyne, že

pro správné pochopení dopadů migrace je potřeba zvážit širší souvislosti probíhající migrace. Takže pro pochopení vzájemné vazby mezi migrací a rozvojem je důležité studovat celé komunity přistěhovalců, včetně nemigrantů, a to v daných místních, regionálních a nadnárodních oblastech, ve kterých žijí.

Teorie migračních systémů a síťová teorie se především soustředí na faktory, jež migraci způsobují, utvářejí i udržují. Společně nám pomáhají porozumět, jak se migrace v čase vyvíjí, mění se její velikost, povaha, cílová místa a selektivita, a jak se navzájem migrace a rozvoj ovlivňují.

2.5.8 Nová ekonomie pracovní migrace (NELM)

V druhé polovině minulého století začala tzv. nová ekonomie pracovní migrace kritizovat neoklasickou teorii migrace. Neuznávala neoklasické modely, které byly vyhodnoceny jako příliš strnulé a individualistické při řešení komplikovaného a rozdílného vzájemného ovlivňování migrace a rozvoje. Postupně se ukázalo, že tento nový přístup se stal životaschopnou alternativou pro neoklasickou i strukturalistickou teorii. Začalo se v širším kontextu uvažovat o chování jednotlivých migrantů a jako nejvhodnější rozhodovací jednotku je označována rodina nebo domácnost, což umožnilo integrovat do modelu i jiné skutečnosti než jen maximalizaci příjmů jednotlivce.

Migrační modely teorie nové ekonomie pracovní migrace jsou modely chování rodin nebo domácností, která sdílejí migrační rizika. Domácnost lépe než jednotlivec dokáže diverzifikovat své zdroje (například práci), aby minimalizovala riziko týkající se příjmů. Předpokladem je, že lidé, rodiny a domácnosti nejen maximalizují svůj příjem, ale současně minimalizují rizika. Mezinárodní i vnitřní migrace je chápána jako reakce domácností na nezaručené příjmy, protože remitence posílané zpět domů poskytují jakoby pojistku příjmů domácností, které zůstaly v původní zemi. Základní myšlenkou je, že pokud bude mít rodina své členy v zahraničí, může to být pro domácnost jako celek výhodnou strategií k rozložení rizika a v přístupu k vyššímu příjmu. Migrace však nemusí být vnímána pouze pro tyto účely, ale také jako strategie k překonávání různých tržních omezení. Podle nové ekonomie pracovní migrace se tyto domácnosti nalézají na nedostačujících finančních trzích, jež převládají v rozvojových zemích. Takovéto trhy nejsou příliš rozvinuté anebo je nelehké se na ně dostat. Avšak prostřednictvím remitencí, které umožňují domácnostem zlepšit své životní podmínky,

je možno tyto překážky překonat. V této teorii jsou remitence považovány jako jeden z nejdůležitějších motivů k migraci (de Haas, 2008).

3. Vliv migrace na ekonomický vývoj

Vliv migrace na ekonomický vývoj je zkoumán od 2. poloviny 90. let 20. století (Stojanov et al., 2011).

Odhady Organizace spojených národů (OSN) pro rok 2010 činí 214 milionů migrantů, což představuje celé 3 % světové populace. Oproti roku 2000 je to o celých 38 milionů více, avšak podíl migrujících na celkovém počtu obyvatel se téměř nezměnil (UNPD, 2010).

V souvislosti se vzrůstající migrací se objevují empirické studie, které se zabývají jejím působením na pracovní trh, mzdy, lidský kapitál nebo také význam remitencí. Vliv migrace na tyto oblasti budou rozebrány v této kapitole níže.

Podle Taylora (2006) migrace není „všelák“ pro hospodářský rozvoj, ale ani naopak. Migrace je nedílnou součástí růstu příjmu ve všech zemích.

3.1 Vliv migrace na trh práce

Rozhodnutí, zda člověk emigruje nebo ne, také závisí na rozdílu výše mzdy v cizí a domovské zemi (Stark et al., 1997).

Motivací migrace může být například získání nového pracovního místa, dalšího vzdělání či získání nových zkušeností a dovedností, remitencí či vytváření obchodních sítí (Beine et al., 2003).

Pracovní migrace ovlivňuje zemi domácí i cílovou. Země cílová se zaměřuje na získání levné pracovní síly, která k nim imigruje, a země domácí na získání plynoucí od emigrantů v podobě remitencí (Castles, 2000).

Podle Stojanova et al. (2011) se migrační procesy vyznačují dvěma rysy. Kvalifikovaní lidé emigrují, neboť v jejich domovské zemi by jejich vzdělání a dovednosti nebyly dostatečně oceněny. Ti méně kvalifikovaní odcházejí proto, že ačkoli vzdělání lidé naleznou dostatečné uplatnění, dosažení kvalifikace je obtížné. To může být způsobeno různými faktory, například vysokými náklady na vzdělání, nízkým počtem univerzit či jejich nízkou kapacitou nebo špatnou dostupností. Tyto trendy směřují migraci z rozvojových do ekonomicky rozvinutých zemí.

Pro ekonomiku cílové země představují migranti jistou zátěž. Podle řady lidí, zejména politiků, migranti obsazují pracovní místa, která jsou určena pro domácí pracovníky, a peníze, jež si v jejich zemi vydělají, jsou poté posílány do zahraničí.

Autoři článku nesouhlasí s touto analýzou a tvrdí, že pracovní migrace většinou přináší pro hostitelskou zemi pozitiva.

Faktory pracovní migrace jsou spatřovány v nabízené levnější pracovní síle na trhu práce, čímž se snižují mzdy domácích pracovníků a současně se zvyšuje konkurence. Domácí pracovníci se proto snaží ve vyspělejších ekonomikách o uzavření pracovního trhu, aby migranti nezlevňovali práci, avšak podnikatelé či výrobci se snaží o přesný opak, tedy o otevření trhu (Stojanov et al., 2011).

V cílové zemi tudíž pracovní síla přináší škodu kvůli snížené cenové hladině, ale pro vlastníky kapitálu je to prospěšné. Rozdílná situace se děje v domácí zemi, kde nastane nedostatek pracovníků, kteří odešli do zahraničí, a proto roste mzda, ale klesá hodnota kapitálu. Migrace pracovních sil má pozitivní i negativní vlivy na obě dvě země, zisk plynoucí z migrace ale převládá (Baldwin a Wyplosz, 2008).

Dopady imigrace na trh práce závisí na schopnostech migrantů, dovednostech stávajících pracovníků a na ekonomice země. Pokud dovednosti přistěhovalců a stávajících pracovníků jsou zastupitelné, přistěhovalectvím se zvýší konkurence na trhu práce a tím se sníží mzdy v krátkodobém horizontu. Na druhé straně, pokud jsou dovednosti migrantů doplňkem k dovednostem stávajících pracovníků, dá se očekávat, že to povede k nárůstu mezd domácích pracovníků. Přistěhovalectví může zvýšit poptávku po pracovní síle. Migranti rozšíří poptávku po zboží a službách. Ve střednědobém a dlouhodobém horizontu může přistěhovalectví vést k větším investicím. Oba tyto účinky vedou k větší poptávce po práci a tak vzrostou mzdy a zaměstnanost v ekonomice. Přistěhovalectví může zvýšit soutěž mezi migranty a domácími pracovníky o stávající pracovní místa, což vede k větší produktivitě práce (Ruhs a Vargas-Silva, 2012).

Velké společnosti podporují volný pohyb pracovníků, protože tím snáze získávají pracovní sílu určité profese, které mají nedostatek. Mzdy těchto lidí jsou na začátku na nižší úrovni než domácích pracovníků. Postupem času se však mzdy vyrovnávají, což vyvolává tlak na trh práce hostitelské země (Jeníček, 2002).

Co se týče mezd, výsledky studie autorů Kerr S. a Kerr W. (2008) ukazují, že mzdy u přistěhovalců a domácí pracovní síly jsou rozdílné, protože jsou ovlivněné výší vzdělání a kvalifikací přistěhovalců. V průběhu času většinou imigranti zlepšují své jazykové dovednosti a další schopnosti či vzdělání a díky tomu klesají mzdové rozdíly.

Vliv migrace na mzdy domácích pracovníků zkoumalo mnoho ekonomů. Ve svých studiích uvedli, že 1% růst nabídky pracovníků, který je způsoben migrací, ovlivňuje mzdy tuzemské pracovní síly. Rozmezí se různí podle jednotlivých studií, někteří ho odhadují na -1 % až +1 %, jiní zase $\pm 0,3$ %. Z toho vyplývá, že přistěhovalectví nemusí vždy snižovat mzdy. Země mají sklon vpustit pracovníky, kteří mají doplňkové dovednosti k dovednostem tuzemských pracovníků, a tím je jejich vliv mnohdy pozitivní. Ale ať je dopad jakýkoli, pozitivní či negativní, je malý. To je způsobeno tím, že pokud má příliv migrantů velký negativní dopad na mzdy, země má snahu tento příliv omezit.

Přistěhovalci často obsazují podřadnější místa, která domácí pracovníci nechávají volná (Baldwin a Wyplosz, 2008).

Nově vzrůstá počet migrujících žen, které představují bezmála polovinu migrujících osob. Předpokládá se, že jejich počet se bude zvyšovat vzhledem ke zvyšující se poptávce v industrializovaných zemích. A to především v zaměstnáních, která tradičně vykonávají ženy. Jsou to například domácí práce, úklid nebo ošetrovatelství a pečovatelské služby (Rejšková, 2009). Taylor (2006) uvádí, že ačkoliv nejsou přesné údaje o tom, jaký podíl peněz zasílají domů ženy, je jisté, že tento podíl je velký a hlavně rostoucí. To znamená, že ženy jsou stále významnějším zdrojem kapitálu sloužící pro rozvoj.

Podle Taylora (2006) migrace přispívá k hospodářskému rozvoji ve vysílajících oblastech. To platí především pro mezinárodní migraci, neboť migrantem posílané remitence ze zahraničí jsou zpravidla mnohem vyšší než remitence pocházející z migrace vnitřní.

3.2 Vliv migrace na lidský kapitál (brain drain x brain gain)

V této kapitole se objevují dva důležité pojmy, které byly zaznamenány již v roce 1960. Brain gain a brain drain. Brain gain znamená příliv mozků, příchod kvalifikovaných lidí, a brain drain znamená mezinárodní převod prostředků ve formě lidského kapitálu, tj. migrace relativně vzdělaných osob z rozvojových zemí do rozvinutých. Což poškozuje zdrojové země. Tento jev je mnohem rozsáhlejší, než přibližně před 20 lety, a proto roste i počet studií věnovaných tomuto tématu (Beine et al., 2003).

Podle Carringtona a Detragiacheho (1998) je lidský kapitál, jako jeden z výrobních faktorů, zdrojem dlouhodobých rozdílů v úrovni příjmů mezi jednotlivými zeměmi. Nízká úroveň vzdělání totiž přispívá k chudobě. Autoři se domnívají, že jedinci s žádným nebo nižším stupněm vzdělání mají omezený přístup k mezinárodní migraci a že migranti mají tendenci být vzdělanější než zbytek obyvatelstva jejich země původu. Může to být způsobeno upřednostňováním vysoce kvalifikovaných osob v cílových zemích nebo také z ekonomických důvodů. Většinou jen vzdělání jednotlivci si mohou dovolit uhradit náklady spojené s migrací.

Otevřenost mezinárodní migrace může zvýšit příležitosti pro osoby v chudých zemích a zvýšit jejich motivaci vzdělávat se. Zpětná migrace vysoce vzdělaných pracovníků může být velmi důležitá pro některé země. Největší sklon k emigraci, celkově i mezi vysoce vzdělanými, se objevuje v zemích se středními příjmy (například ve východní Evropě, Asii nebo v Latinské Americe). Některé země východní Evropy a Asie mají jak velké množství emigrantů, tak i návratců. V zemi návratu jsou tyto lidé užiteční, zvláště pokud jsou schopni využít například podnikatelské schopnosti či nějaké jiné dovednosti získané v zahraničí. Návrat pracovníků s mezinárodními zkušenostmi zvyšuje průměrný lidský kapitál vysílající země. Mnohem vyšší návratnost mají vysoce vzdělání ve srovnání s nižší kvalifikací (Mayr a Peri, 2008).

Migrace má významný a pozitivní vliv na tvorbu lidského kapitálu. Avšak je důležité rozlišovat mezi zeměmi, u kterých je odliv mozků pozitivní a které jsou tím ochuzeny (Beine et al., 2003).

Brain drain je škodlivý pro země emigrace, neboť ze země odchází kvalifikovaní pracovníci. Pro země imigrace je naopak brain gain velmi pozitivní. Získává vzdělané pracovníky, aniž by se museli na jejich vzdělání finančně podílet. Vzdělání je totiž „motorem“ růstu (Beine et al., 2001).

Nově vzniklý výzkum naznačuje, že vzdělání hraje důležitou roli při rozhodování o migraci. Země s vyšším podílem vzdělaných lidí bude produkovat více mezinárodních migrantů a tato mezinárodní migrace má pozitivní dopad na chudobu (Adams a Page, 2005).

Vzdělání imigranti většinou přicházejí ze zemí, ve kterých je relativně vzácný lidský kapitál. Toky méně kvalifikovaných pracovníků jsou rovněž významné, neboť produktivita i mzdy těchto osob jsou mnohem vyšší v zahraničí než doma (Taylor, 2006).

Podle Carringtona a Detragiache (1998) nejčastěji odcházejí vysoce kvalifikovaní z méně rozvinutých zemí, což je vysvětlováno skutečností, že vzdělaní jedinci chtějí pracovat v zemích bohatších, které jim mohou poskytnout lepší příležitosti.

Oblasti, které jsou charakteristické jevem „brain drain“, přicházejí nejen o kvalifikované osoby, ale rovněž o potenciální příjem těchto lidí (Straubhaar, 2000).

Schiff (2005) vidí u odlivu mozků výhody v peněžních prostředcích, znalostí a dovednostech, které může migrant využít v cílové zemi. V posledních desetiletích počet kvalifikovaných migrantů, i jejich podíl na celkové migraci, dramaticky vzrostl. A to, i když jsou zahraniční pracovníci často nájímáni na práci, která neodpovídá výši jejich kvalifikace a tedy ani dostatečnému příjmu.

Avšak remitence zasílané pracovníky s nižším vzděláním bývají vyšší než u vysoce kvalifikovaných lidí, neboť migrace nízko kvalifikovaných osob je často dočasná a vyžaduje ponechání nejbližších rodinných příslušníků doma (Lucas, 2008).

Podle Findlaye (2001) migrace vysoce kvalifikovaných pracovníků představuje výhodu pro cílovou zemi, avšak potencionální ztrátu lidského kapitálu pro vysílající země. Autor tvrdí, že více migrují lidé s vyšším stupněm vzdělání, zejména terciárním. A osoby s nízkým či žádným vzděláním mají omezený přístup k mezinárodní migraci.

Rovněž Beine et al. (2003) se shodují, že nejvíce migrují vysoce vzdělaní jedinci. V současné době je charakterizován nárůst poptávky na straně přijímajících zemí, jejichž imigrační politiky jsou určeny podle domácích potřeb a podmínek na trhu práce.

Literatura 70. let 20. století uvádí, že migrace kvalifikovaných pracovníků je škodlivá pro ty, kteří zůstali. Avšak v současné době stále více lidí investuje do lidského kapitálu v důsledku zvýšených možností migrace. Tato skutečnost může přispět k růstu a ekonomické výkonnosti země. Pozitivním efektem může být i zpětná migrace, při které se do země vrací člověk s nabytými novými zkušenostmi, dovednostmi či finančními prostředky získanými v zahraničí (Docquier a Marfouk, 2005).

Díky imigraci kvalifikovaných pracovníků se může změnit technologie používaná při výrobě určitého produktu (služby). Což může vést k levnější výrobě a snížení nákladů (Ruhs a Varcas-Silva, 2012).

Autoři Dumont a Lemaitre (2005) uvádějí, že mnoho zemí OECD se snaží přilákat zahraniční kvalifikované lidské zdroje, které potřebují k udržení hospodářského růstu v reakci na stárnoucí populaci. Podíl zahraničních pracovníků s vysokoškolským vzděláním je ze zemí OECD nejvyšší ve Spojených státech a v Japonsku (téměř 50 %).

Mnoho zemí mění své právní předpisy, aby usnadnily vstup kvalifikovaných zahraničních pracovníků a umožnily jim přístup na jejich trhy práce (pro určité povolání). A to kvůli nedostatku pracovních sil.

Emigrace vysoce kvalifikovaných pracovníků může nepříznivě ovlivnit malé země, kde pak chybí množství lidských zdrojů, které jsou nutné pro podporu dlouhodobého ekonomického vývoje (Dumont a Lemaitre, 2005).

3.3 Vliv remitencí na ekonomický vývoj

Stále větší pozornost je věnována remitencím, jakožto nástroje ekonomického i sociálního rozvoje. Remitence se považují za účinný prostředek sloužící k rozvoji ekonomicky chudých zemí.

Remitence podle Mezinárodního měnového fondu se dělí na dvě složky. První jsou příjmy získané pracovníky, kteří nemají v dané ekonomice bydliště, nebo od zaměstnavatelů se sídlem v zahraničí. A druhá složka představuje transfery od obyvatel pocházejících z jiné ekonomiky, než jsou příjemci. Celkové remitence jsou tvořeny součtem osobních remitencí a sociálních dávek. Podrobnější schéma je zobrazeno v tabulce 3.1 (Stojanov et al., 2011).

Tabulka 3.1: Schéma typů remitencí

Celkové remitence	Osobní remitence	Osobní převody	Remitence v hotovosti
			Remitence v naturáliích
		Zaměstnanecké kompenzace	
		Kapitálové převody mezi domácnostmi	
	Sociální příspěvky		

Zdroj: Pracovní migrace a remitence: současné trendy v době ekonomické krize, 2011; vlastní zpracování

Ačkoliv jsou remitence špatně měřitelné, existují odhady rozsahu jejich zasílání. Největší objem remitencí je zasílán do zemí se středním příjmem a nejmenší objem pak do zemí s nízkými příjmy. Největšími příjemci remitencí na světě jsou Mexiko, Čína a Indie. Za rok 2010 bylo zasláno do rozvojových zemí 325 mld. amerických dolarů (Stojanov et al., 2011).

Remittance zasílané do rozvojových zemí v letech 2001 až 2008 rostly, v roce 2009 nárůst krátce klesl kvůli ekonomické krizi. Avšak v roce 2010 bylo zasláno stejné množství jako v předchozím roce. V období krize jsou to právě remittance, které slouží ke snížení negativních dopadů. Remittance se podílejí na zvýšení prosperity jejich příjemců s určitým dopadem na rozvoj. Dopad remitencí na rozvoj závisí na více faktorech, například zda jejich tok je přerušovaný či nikoli a na dostupnosti v cílové oblasti.

Zasílané remittance mnohdy bývají nejdůležitějším zdrojem příjmů (Stojanov et al., 2011).

Podle Taylora (2006) v průměru dnešní migranti posílají domů více remitencí než v minulosti. Proč tomu tak je, není dosud vysvětleno, má to však pozitivní důsledky pro hospodářský rozvoj. Do nejméně rozvinutých zemí světa je zasíláno téměř 70 % všech remitencí. Migranti posílají domů nejen remittance, ale také užitečné informace. Například kde hledat práci, jaké mzdy očekávat, jak velké jsou migrační náklady apod.

Remittance patří k nejvíce hmatatelným přínosům mezinárodní migrace.

Taylor (2006) také uvádí, že podle studií nejlepším způsobem, jak maximalizovat objem remitencí, je mít odpovídající směnný kurz a hospodářské politiky, které slibují růst.

I když část remitencí také slouží ke splacení nákladů vynaložených na migraci, jsou nepochybně aspektem rozvoje.

Díky dobrým možnostem přepravy v zemích či zlepšení způsobů komunikace se snižují tlaky k přestěhování celých rodin. To znamená, že migrant získá vyšší příjmy v zemích, kde jsou vysoké ceny, ale utratit je může v oblastech s nízkými příjmy i s nízkými cenami.

Remittance jsou v zemi původu většinou okamžitě spotřebovány, zpravidla na nákup základních lidských potřeb. Výjimečně jsou tyto peníze použity na investice (Rejšková, 2009).

Remittance mohou zvýšit inflaci a snížit motivaci příjemců k práci, což je samozřejmě škodlivé pro růst. Pravidlem bývá, že čím větší jsou migrantovy příjmy, tím více peněz domů posílá. Migrantovo rozhodnutí o rozdělení svého příjmu mezi spotřebou a investicemi závisí na tom, zda bude tato investice perspektivní. Jinak řečeno, do své domovské země bude investovat více, pokud zisk z této činnosti bude dostatečně vysoký (Than, 2011).

Pro mnoho rozvojových zemí představují remitence významnou část mezinárodních toků (větší než příjmy z vývozu či přímé zahraniční investice). Autoři tohoto článku potvrzují pozitivní dopad remitencí na růst a investice, avšak vidí negativní dopad těchto finančních prostředků, které jsou použity jako náhrada pro podporu hospodářského růstu (Giuliano, Ruiz-Arranz, 2009).

Další výzkumy ukazují, že remitence opravdu napomáhají snižovat chudobu. Nicméně je nelze považovat za obecný prostředek sloužící ke zmírnění chudoby (Skeldon, 2005).

Adams a Page (2005) se domnívají, že mezinárodní migrace a remitence přispívají ke snížení chudoby v rozvojovém světě, ale rovněž že chudoba může ovlivnit v rozvojovém světě počet migrantů, kteří produkují remitence.

Giuliano a Ruiz-Arranz (2009) ve svém výzkumu došli k závěru, že remitence přispívají k ekonomickému růstu a zvyšují alokaci kapitálu v méně rozvinutých zemích. Je to způsobeno tím, že tam, kde finanční sektor nepokrývá úvěrové potřeby místní populace, slouží remitence jako alternativní finanční investice. Je zajímavé, že podle autorů mají remitence větší růstový dopad na země s méně autoritativním režimem (hlavně u demokratických zemí). Avšak remitence představují zvýšené riziko vyšší inflace, možnou závislost příjemců na pravidelném příjmu nebo také zvyšování dovozu zboží a zároveň zhoršení vývozních možností dané země.

3.4 Dílčí shrnutí

Jak už bylo zmíněno, migrace ovlivňuje obě země, kterých se tento pohyb týká. Zda je to vliv pozitivní nebo negativní, se různí. Rozdílné jsou i motivy lidí, proč opouštějí svou zem a stěhují se do zahraničí, často bez své rodiny, známých a přátel.

Nejčastěji migranti směřují z rozvojových do rozvinutých zemí. Pracovní migrace ovlivňuje samotný trh práce i mzdy v hostitelské zemi. Výše mzdy přistěhovalců závisí nejen na ekonomické situaci země, ale především na migrantech samotných, na jejich dovednostech, schopnostech, znalostech. Přesto je nižší než u domácích pracovníků, ale časem se tento rozdíl vyrovnává.

Novým trendem v pracovní migraci je stále rostoucí počet migrujících žen, které zasílají významnou část financí do své domovské země.

Lidský kapitál představuje významný faktor ovlivňující výši mezd, ovlivňuje úroveň chudoby apod. Mnohé studie ukazují, že migranti bývají většinou vzdělaní, tedy mají vyšší kvalifikaci než zbytek obyvatelstva v jejich zemi původu.

Nejčastějšími migranty jsou lidé pocházející ze zemí se středními příjmy. Pro tyto země je velmi užitečná zpětná migrace, která přivádí zpátky kvalifikovanou pracovní sílu, jež získala nové zkušenosti nebo také jazykové dovednosti v zahraničí.

Další výzkumy ukazují, že vzdělání je důležitým faktorem ovlivňující rozhodování o migraci. Nejčastěji migrují lidé s vyšší kvalifikací, neboť bohatší země jim mohou nabídnout lepší příležitosti. A na druhou stranu po těchto migrantech nyní roste v hostitelských zemích poptávka.

Remitence mají značný vliv na vývoj domovské země, jelikož často bývají velmi důležitým zdrojem příjmů. V současné době výše zasílaných remitencí oproti minulosti roste, příčina však dosud není známá. Ačkoli mohou remitence mít i negativní dopady na země, do kterých jsou zasílány, jako například zvýšená inflace, dopady pozitivní převažují. Mnohé výzkumy ukazují, že ačkoli remitence nemůžeme označovat za všeobecný nástroj sloužící ke snížení chudoby, alespoň k tomuto jevu přispívají.

I přes různé negativní dopady a efekty migrace se autoři studií shodují, že dopady pozitivní převažují a tedy má migrace pozitivní vliv na země.

4. Analýza vlivu migrace na ekonomický vývoj České republiky

Tato kapitola se věnuje problematice imigrace a emigrace České republiky. Nejdůležitější použítá data jsou publikovaná Českým statistickým úřadem a databází Eurostatu.

Imigranti pocházející z EU/EHP² a Švýcarska nejsou podle zákona (435/2004) o zaměstnanosti považováni za cizince, a tudíž mají volný přístup na trh práce. Ostatní přistěhovalci mohou pracovat v České republice pouze s povolením k zaměstnání a k pobytu (Český statistický úřad, 2011).

V České republice jsou cizinci od ledna 2001 považováni za obyvatele, i když na tomto území pobývají na základě víza, které opravňuje k pobytu v České republice na dobu delší 90 dnů, a dále cizinci, kterým byl udělen azyl na území ČR (Český statistický úřad, 2012b).

Tato kapitola se věnuje struktuře emigrantů odcházejících z České republiky a imigrantů směřujících do této země. Pomocí deskriptivní analýzy bude zjišťováno, jaký vliv mají migranti v ČR na ekonomický vývoj. Deskriptivní analýza je analýza popisná. Jinými slovy znamená popis zkoumaného jevu.

4.1 Imigranti, emigranti a jejich struktura

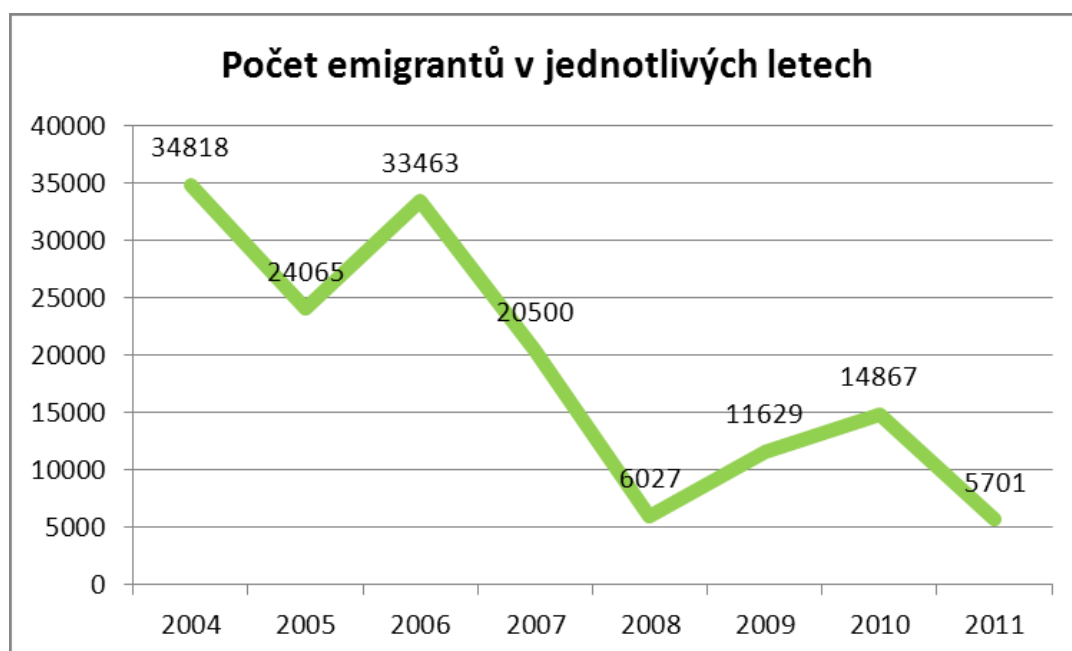
Vstup České republiky 1. 5. 2004 do Evropské unie vedl ke zvýšení objemu mezinárodní migrace, především pak četný nárůst imigrace. Mnoho států má problém u evidence migrací s nezachycením významné části emigračních proudů. Česká statistika uvádí nižší počty emigrantů, než ve skutečnosti jsou. Po roce 2004 došlo k nárůstu počtu ekonomicky aktivních cizinců. V minulosti dlouhodobě v České republice převažovali imigranti ze Slovenska, poté byli nahrazováni občany z Ukrajiny, kteří dominují od roku 2005.

V České republice převažuje imigrace nad emigrací, která byla zčásti nahrazena příležitostnou krátkodobou pracovní migrací, zejména na západ, tedy do Německa a Rakouska (Drbohlav, 2010).

² Evropský hospodářský prostor zahrnuje všechny členské země EU + tři další země: Island, Norsko a Lichtenštejnsko

Z České republiky nejčastěji lidé odcházejí do ekonomicky vyspělejších zemí, ve kterých si hledají práci. Někteří jezdí do zahraničí pouze nasbírat nové zkušenosti a dovednosti, jiní v těchto zemích zůstávají na stálo. Mezi hlavní cílové země patří země Evropské unie, především Irsko a Velká Británie. Češi směřují i do méně tradičních zemí, například na Nový Zéland, kam odcházejí ekologicky motivovaní absolventi škol, nebo také do Austrálie či Spojených států (Česká republika, 2010).

Graf 4.1: Počet emigrantů v jednotlivých letech (2004-2011)

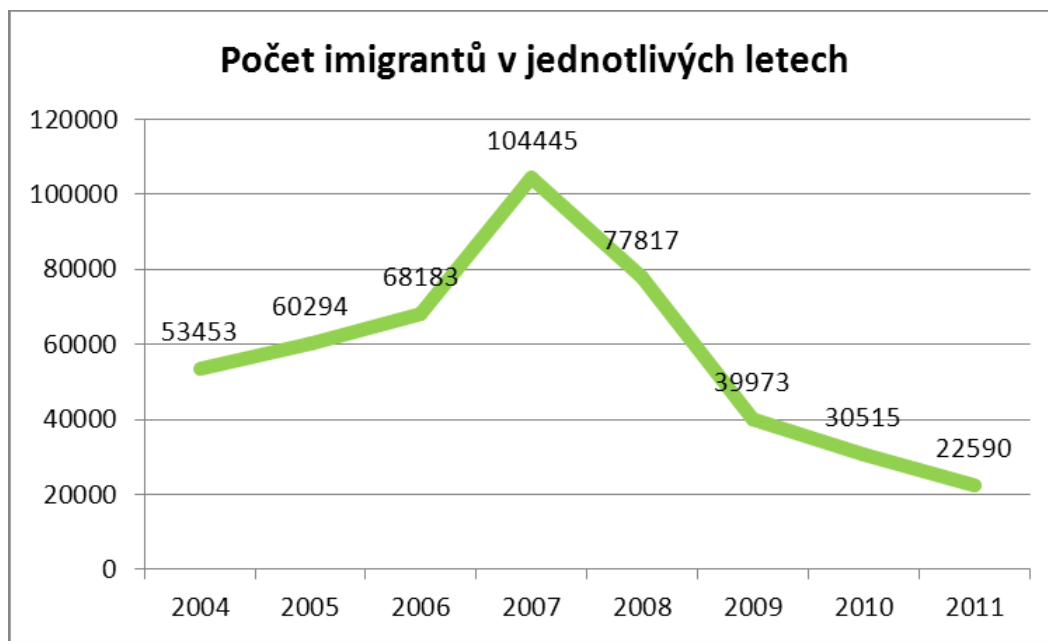
Zdroj: CZSO, 2011; vlastní zpracování

Na grafu 4.1 jsou na první pohled patrné výkyvy počtu odchodů emigrantů. Největší odchod ze země byl v roce 2004, kdy se Česká republika stala členem Evropské unie. Avšak největší rozdíl je mezi lety 2007 a 2008, což může být způsobeno změnou metodiky. Do roku 2007 byl totiž základním zdrojem dat evidence vedená Ministerstvem vnitra – Ředitelstvím služby cizinecké policie. Od roku 2008 se stal zdrojem migračních dat ISEO, neboli Informační systém evidence obyvatel (Český statistický úřad, 2009).

Od roku 2008 lze spatřovat opětovný růst odchodů obyvatel, který však trval pouhé dva roky. V roce 2011 odešlo ze země 5701 obyvatel, což byl výrazný pokles oproti roku předešlému.

Jak už bylo zmíněno výše, Česká republika je spíše zemí imigrační, což je patrné, ihned po zhlédnutí grafu 4.2, který lze porovnat s grafem 4.1. Čísla počtu imigrantů jsou mnohem vyšší než počet emigrantů.

Graf 4.2: Počet imigrantů v jednotlivých letech (2004-2011)

Zdroj: CZSO, 2011; vlastní zpracování

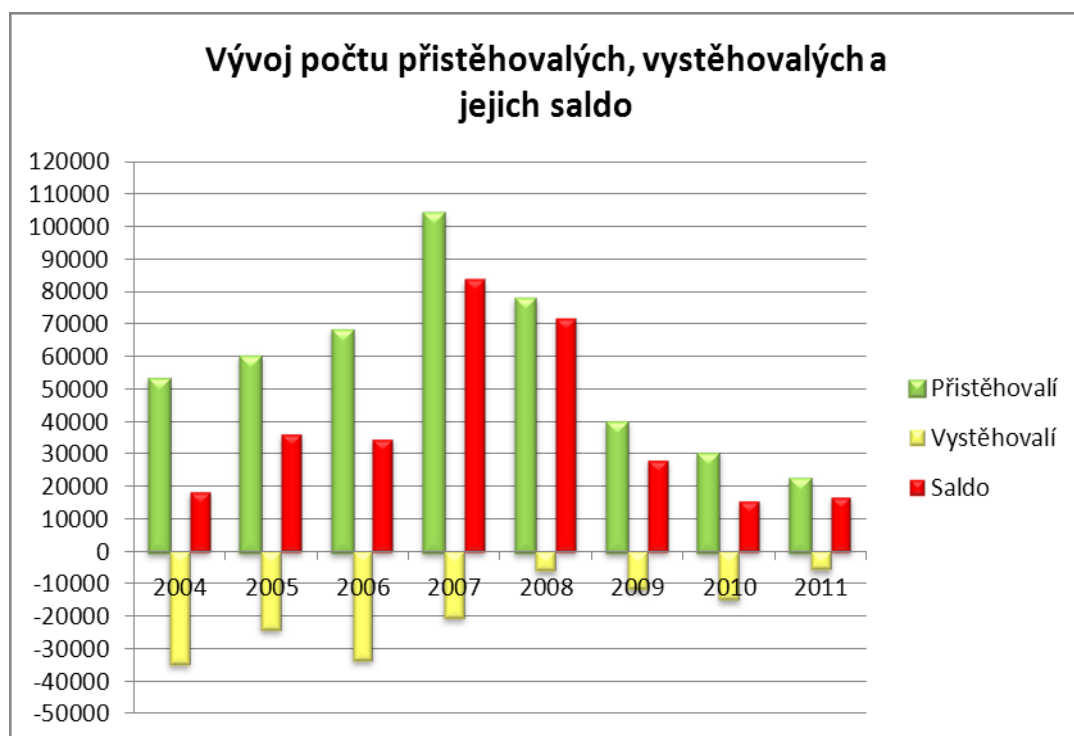
Po vstupu ČR do Evropské unie přišlo do země přes 53 tisíc cizinců, o rok později už to bylo přes 60 tisíc, v roce 2006 byl opět zaznamenán vyšší počet příchozích, a to téměř 70 tisíc osob.

Počet imigrantů tedy roste až do roku 2007, kdy je hodnota nejvyšší. Rok 2008 představuje pokles příchozích, který pokračuje i v dalších letech.

V roce 2008 do Česka zamířilo necelých 78 tisíc osob, o rok později už to bylo jen 40 tisíc. Tuto skutečnost lze pokládat za jeden z ukazatelů „zmenšujících se příležitostí“ pro migranty v ČR v souvislosti s ekonomickou krizí. Avšak migrační saldo v roce 2009 bylo kladné (Drbohlav, 2010), stejně jako ve všech ostatních sledovaných letech.

Příchozích do země klesá až do sledovaného roku 2011, kdy dosahuje nejnižších čísel, tedy přes 22,5 tisíc osob.

Graf 4.3: Vývoj počtu přistěhovalých, vystěhovalých a jejich saldo v letech 2004-2011

Zdroj: CZSO, 2013; vlastní zpracování

Ve všech sledovaných letech je migrační saldo kladné, nejvyšší je v roce 2007 a nejnižší v roce 2010. Kladné migrační saldo je pro zemi pozitivní. Na grafu 4.3 je tedy nejvíce patrné, že Česká republika je země imigrační.

V roce 2007 jsou u příchozích nejvyšší hodnoty, více než 100 tisíc imigrantů, což byl nárůst o více než 35 tisíc osob oproti roku 2006. Naopak vystěhovalých osob bylo 20,5 tisíc (pokles o 14 tisíc). To znamená, že zahraniční migrace zaznamenala kladné migrační saldo, které bylo 2,5 krát vyšší než v roce 2006 (Český statistický úřad, 2012a).

Vysoký počet imigrantů v roce 2007 byl spojen s vrcholem hospodářského cyklu a tím s větší nabídkou pracovních míst. Tato očekávání byla optimistická, vše ale přerušila finanční krize.

V roce 2008 přišlo do České republiky necelých 80 tisíc cizinců. Zdrojové země jsou Ukrajina, Slovensko, Vietnam a Rusko. I v tomto roce byl zaznamenán pokles počtu migrantů oproti předešlému roku, ten však může být dán změnou zdroje migračních dat (Český statistický úřad, 2012a).

Do České republiky se v roce 2009 přistěhovalo výrazně méně imigrantů než v předešlém roce, a to téměř 40 tisíc cizinců. Celých 21 % imigrantů pochází z Ukrajiny, dále necelých 15 % ze Slovenska, 11 % z Ruska a dokonce 6,5 % cizinců se přistěhovalo ze Spojených států (Český statistický úřad, 2012a).

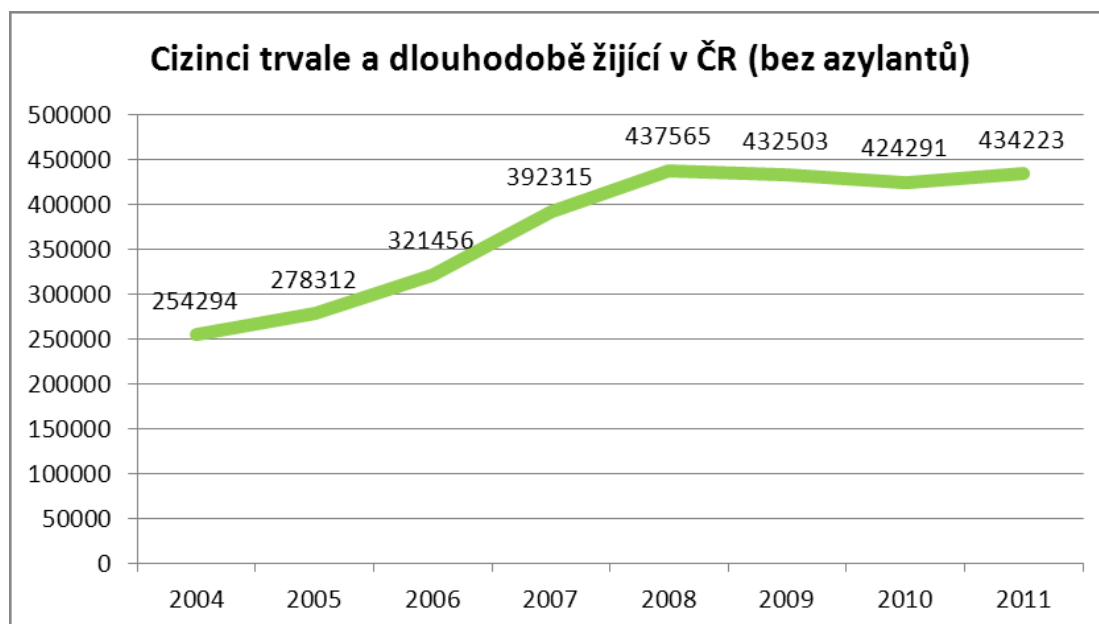
Od roku 2004 roste celkový počet cizinců v zemi, a to až do roku 2008, kdy pomocí výpočtu nové metodiky činil jejich celkový počet 437 565 (Český statistický úřad, 2009).

V roce 2009 počet cizinců mírně klesl na 432 503 osob.

Na území republiky bylo v roce 2010 evidováno 135 408 přistěhovalců ze zemí EU, což představuje 32% podíl z celkového počtu cizinců (Český statistický úřad, 2011). Celkový počet cizinců tedy činil 424 291.

Na území republiky bylo k 31. 12. 2011 evidováno 434 223 cizinců. Podíl přistěhovalců na obyvatele s českým státním občanstvím byl v roce 2011 kolem 4 % (Český statistický úřad, 2012c).

Graf 4.4: Cizinci trvale a dlouhodobě žijící v České republice (bez azylantů) v letech 2004-2011

Zdroj: CZSO, 2012; vlastní zpracování

Účelem migrace cizinců s trvalým pobytem v ČR bývá především sloučení rodin a usídlení. U cizinců s dlouhodobými pobyty nad 90 dnů bývá nejčastějším důvodem

imigrace najít zaměstnání, dále pak podnikání na živnostenský list nebo studium a praxe.

4.1.1 Věková struktura

Za období 2005-2008 je věkový medián u přistěhovalých 28,7 let a u vystěhovalých 30,7 let. Převažuje tedy věková skupina 20-39 let, naopak děti do 15 let a občanů starších 60 let je málo. Často se jedná o pracovně motivovanou migraci (Drbohlav, 2010).

Podle věkové struktury převažují v letech 2004-2011 cizinci produktivního věku, kteří v ČR pobývali kvůli zaměstnání, a dále cizinci velmi nízkého věku, pravděpodobně děti těchto imigrantů (Český statistický úřad, 2010).

Tabulka 4.1: Přistěhovalí podle věku

Rok/Věk	0-14	15-64	65+
2004	4200	48583	670
2005	4297	55497	500
2006	3784	63892	507
2007	6537	96904	1004
2008	5944	71037	836
2009	4813	34553	607
2010	4750	25169	596
2011	3087	18974	529

Zdroj: CZSO, 2013; vlastní zpracování

Největší zastoupení u přistěhovalých má věková kategorie 15-64 let, tedy věk produktivní. Nejméně do země přicházejí starší občané nad 65 let, kterých je v řádu stovek, dětí tisíců a lidí v produktivním věku v řádu desetitisíců. Ihned je tedy patrný rozdíl počtu příchozím podle věkové struktury. Lidé v produktivním věku jsou pro zemi přínosem, neboť zde přicházejí za prací, tudíž za výdělkem. Stát tedy takového člověka nemusí finančně podporovat a většinou minimálně část svého příjmu zde migrant utratí. Na druhém místě jsou tedy děti, což je také pozitivní, neboť z těchto osob se brzy stane pracovní síla, která navíc je lépe přizpůsobena dané zemi, jazykově, zvykově apod., tudíž se snadněji zapojí do pracovního procesu.

Tabulka 4.2: Vystěhovalí podle věku

Rok/Věk	0-14	15-64	65+
2004	1167	33407	244
2005	1489	22328	248
2006	2022	31160	281
2007	1363	18881	256
2008	472	5301	254
2009	535	10715	379
2010	758	13683	426
2011	873	4617	211

Zdroj: CZSO, 2013; vlastní zpracování

Vyvstává zde problém, že největší část vystěhovalých tvoří lidé stejné věkové kategorie jako přistěhovalí, a tedy produktivní věk 15-64 let. Pokud se tato část emigrantů už nevrátí zpět do země, přicházíme o důležitou pracovní sílu. S touto věkovou strukturou odchází děti do 15 let, což znamená, že přicházíme o budoucí pracovníky.

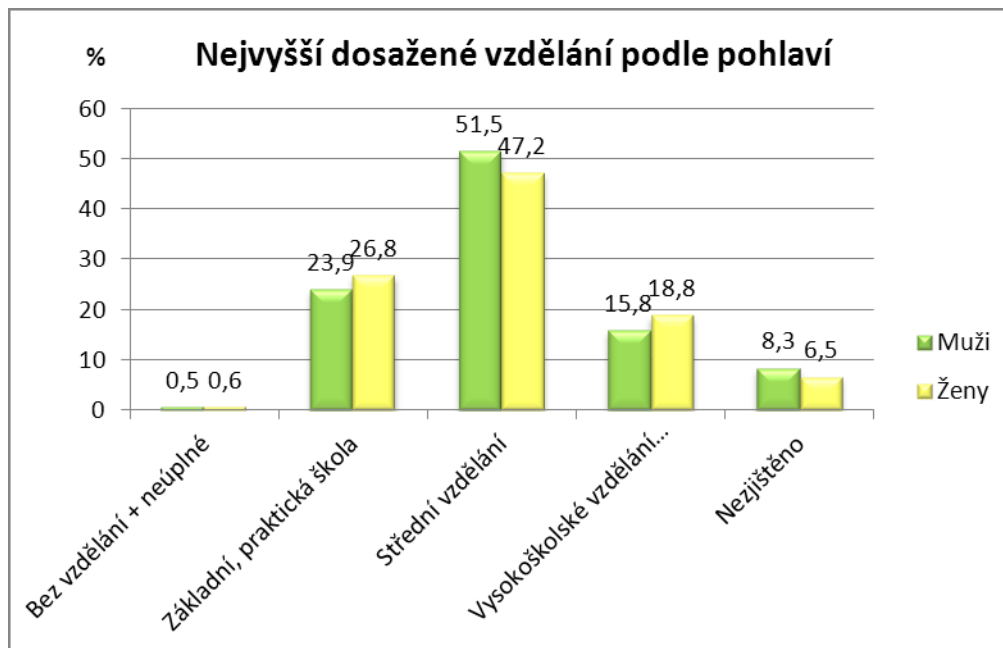
Na číslech uvedených v tabulkách 4.1 a 4.2 je však na první pohled patrné, že počet jedinců v produktivním věku jasně převažuje v tabulce 4.1 (s přistěhovalými). Tedy ačkoli ze země odchází mnoho pracovní síly, daleko větší počet se do ní stěhuje.

4.1.2 Vzdělanostní struktura

Evidence MPSV shromažďuje data o nejvyšším dosaženém vzdělání pracujících cizinců v republice. Z grafu 4.5 je jasně patrné, že největší zastoupení má středoškolské vzdělání. Avšak ve srovnání s občany České republiky je to číslo nižší. Podíl vysokoškolsky vzdělaných cizinců je značný, mírně vyšší oproti občanům ČR (Český statistický úřad, 2011).

Z České republiky emigrují nejen méně kvalifikované pracovní síly, ale i ty vysoce kvalifikované. V roce 2010 například emigrovalo přes 700 lékařů, kteří si tímto způsobem chtěli zvýšit mzdy, nebo také čeští vědci a výzkumníci. Těch je podle odhadů v dalších zemích OECD 3350 až 5800. Avšak emigrace odborníků je často jen dočasná, takže jejich nově nabyté zkušenosti v zahraničí přispívají k zvýšení lidského kapitálu v ČR (Drbohlav, Rákoczyová, 2012).

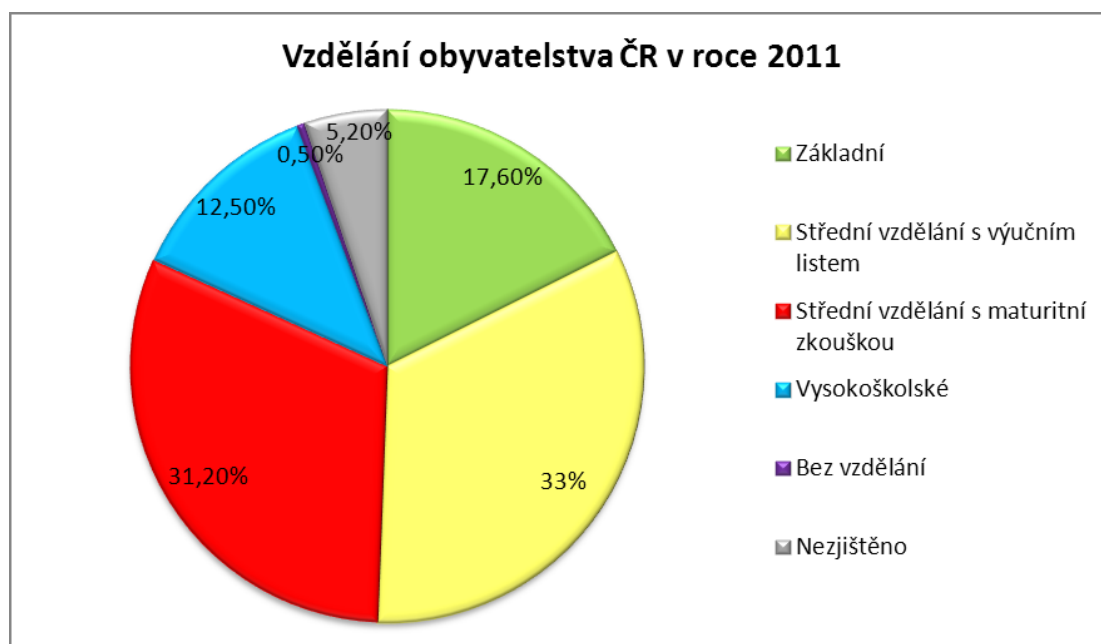
Graf 4.5: Nejvyšší dosažené vzdělání podle pohlaví pracujících cizinců podle Evidence Ministerstva práce a sociálních věcí k 31. 12. 2010

Zdroj: CZSO, 2011; vlastní zpracování

Graf 4.5 znázorňuje nejvyšší dosažené vzdělání pracujících cizinců v republice. Nejvyšší zastoupení je u vzdělání středního, u obou pohlaví imigrantů. Poté je větší zastoupení u lidí se vzděláním základním, praktickou školou. V České republice převládá vzdělání střední s výučním listem v závěsu se středním s maturitou. A stejně jako u cizinců převažuje počet lidí se základním vzděláním nad vzděláním vysokoškolským.

Graf 4.6: Vzdělání obyvatelstva České republiky v roce 2011

Zdroj: CZSO, 2012; vlastní zpracování

Pro srovnání je zde uvedeno i nejvyšší dosažené vzdělání obyvatelstva České republiky v roce 2011 v procentech. Díky tomu, že velká část obyvatel České republiky má ukončeno vzdělání střední s maturitou nebo vysokoškolské, nekvalifikovaná pracovní síla má snadnější přístup na trh práce co se týče méně odborných, hůře placených míst, která jsou ale také zapotřebí obsadit.

4.1.3 Národnostní struktura

Podle databáze Eurostatu (2013) žilo v roce 2008 celých 70 tisíc občanů ČR v zemích Evropské unie, což představuje cca 7 % populace. Hostitelskými zeměmi se stalo hlavně Německo (36 tisíc občanů), Rakousko (8,2 tisíc) a Španělsko (7,9 tisíc).

V roce 2004 bylo v České republice evidováno celkem 254 294 cizinců, k 31. 12. 2005 bylo evidováno už 278 312 cizinců s platným povolením k pobytu. Občané Ukrajiny tvořili 32% podíl, dále 18 % bylo cizinců ze Slovenska, 13 % z Vietnamu a 6 % z Polska. I v tomto roce převažují cizinci (88 %) v produktivním věku (15-64 let), což zpravidla souvisí s ekonomickým motivem migrace. Vstup České republiky a Slovenska do Evropské unie v roce 2004 měl za následek pokles cizinců

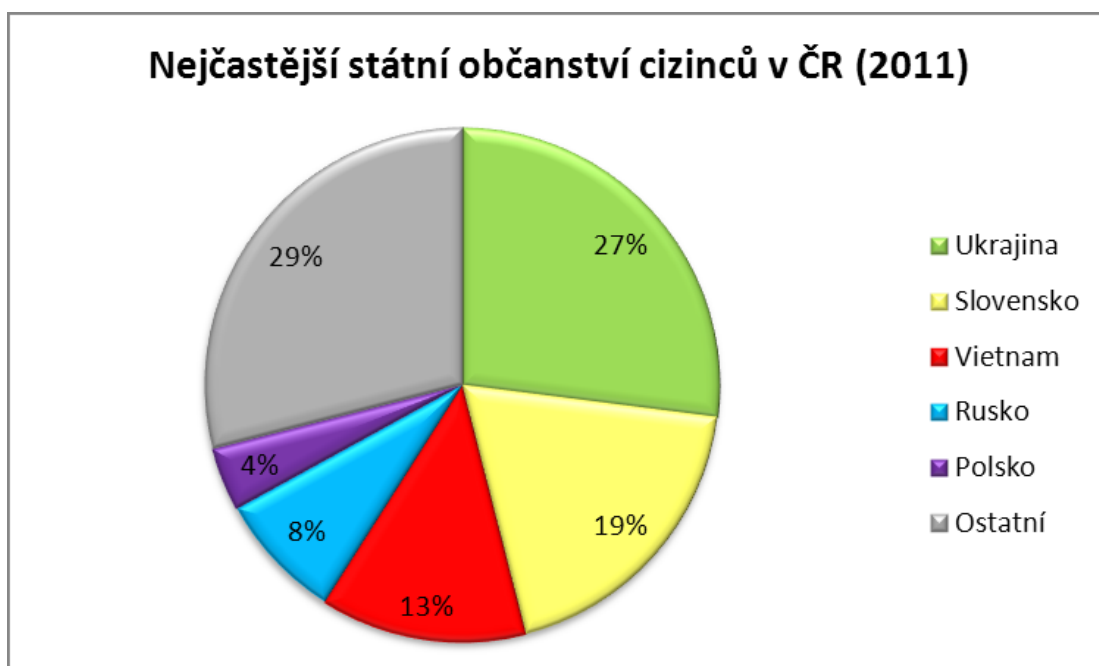
pocházejících ze Slovenska, a to o 17 500 osob oproti roku předchozímu (Český statistický úřad, 2006).

K 31. 12. 2006 bylo v ČR evidováno 321 456 cizinců. Z toho 43 % mělo trvalý pobyt, 57 % osob mělo některý z dlouhodobých pobytů nad 90 dnů. Národnostní struktura v tomto roce byla stejná, největší podíl měla Ukrajina (31 %), dále Slovensko (18 %), Vietnam (13 %), Polsko (6 %), Rusko (6 %), Německo a Bulharsko. Státní občanství cizinců zůstává téměř stejné i v dalších letech, objevují se jen malé změny (Český statistický úřad, 2007).

V roce 2010 přišlo do země nejvíce osob ze Slovenska (71 780 osob, 53 % k celkovému počtu EU cizinců), poté z Polska, Německa, Bulharska a Rumunska. Cizinci pocházející ze zemí mimo EU představují z celkového počtu cizinců za rok 2010 celých 68 %, tedy 288 883 osob. Nejčastější státní občanství cizinců mimo EU v ČR jsou Ukrajina (124 281 osob, 43 % z celkového počtu cizinců mimo EU), Vietnam, Rusko, Moldavsko a Spojené státy. Celkový počet cizinců k 31. 12. 2010 byl tedy 424 291 (Český statistický úřad, 2011).

Pro rok 2011 je ovšem Ukrajina opět země, ze které nejčastěji pocházejí cizinci v České republice, dále jsou to Ukrajina (27 % cizinců), Slovensko (19 %), Vietnam (13 %), Rusko (8 %) a Polsko (4 %). Podíl občanů přicházejících ze zemí mimo EU je přes 65 %, tedy 282 877 (Český statistický úřad, 2012c).

Graf 4.7: Nejčastější státní občanství cizinců v ČR v roce 2011

Zdroj: CZSO, 2012, vlastní zpracování

4.2 Migranti na trhu práce v České republice

Jedním z hlavních cílů hospodářské politiky by mělo být dosažení nízké míry nezaměstnanosti. Tu může významně ovlivnit v přijímací i vysílající zemi migrace.

Charakter ekonomické aktivity cizinců se různí. Občané ze Slovenska se na trhu práce nejčastěji objevují jako zaměstnanci, cizinci z Vietnamu jako podnikatelé se živnostenským oprávněním (obchodní činnost), polští občané mají velké zastoupení ve zpracovatelském průmyslu a odvětví těžby a Ukrajinci se orientují na méně kvalifikované profese. V České republice žadatelé o azyl představují nevýznamnou část populace, nejčastěji se jedná o cizince z Ukrajiny. Počet žadatelů ale dlouhodobě klesá, tudíž nemají podstatný vliv na český trh práce.

K atraktivitě českého pracovního trhu pro migranty přispívá nekompatibilita mezi požadavky pracovního trhu a nabídkou domácí pracovní síly. Česká populace je také známá nízkou ochotou k větší sociální a prostorové mobilitě (Drbohlav, 2010).

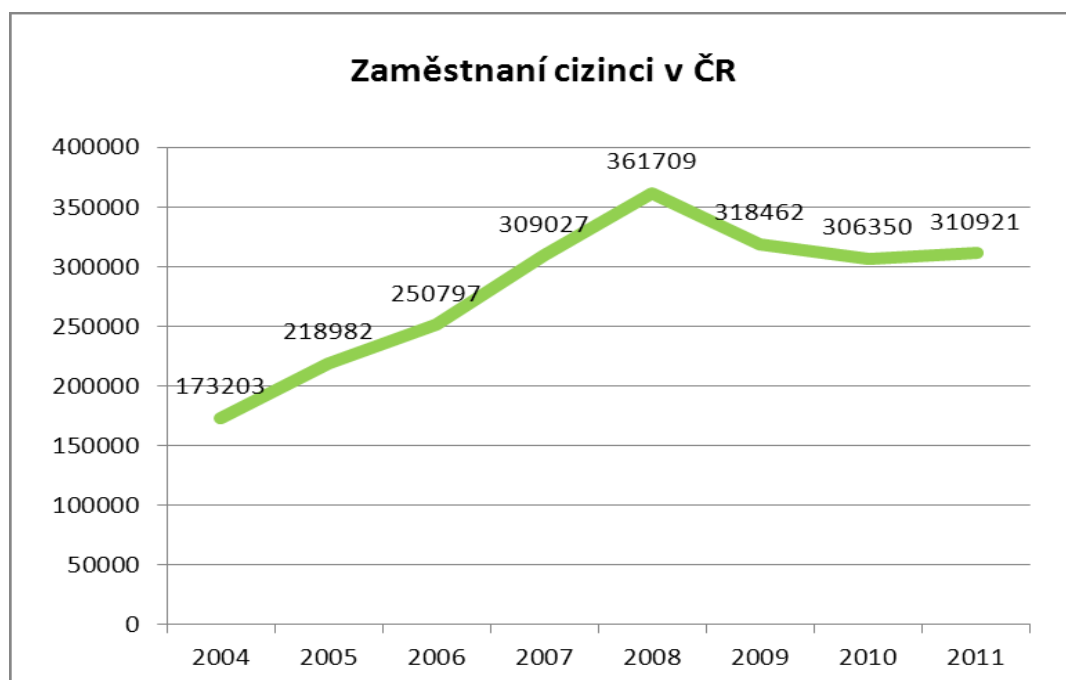
Po roce 2005 byla nízká míra nezaměstnanosti a zároveň rostla nabídka volných pracovních míst. Tato situace vyvolala na trhu práce zvýšenou poptávku po zahraniční pracovní síle.

Cizinci jsou zaměstnáni především v hůře placených místech (zejména v zemědělství a průmyslu), která častěji podléhají ekonomickým krizím. Migranti minimálně využívají služby sociálního státu. Je to dáno skladbou migrační populace (nízký průměrný věk, vysoká míra ekonomické aktivity, omezený rozsah sjednocování rodin), nicméně je zde také faktor, který omezuje nastavení některých částí sociálního systému vůči migrantům ze třetích zemí, obzvlášť v oblasti nezaměstnanosti. Důvodem může být malá informovanost přistěhovalců o rozsahu jejich sociálních práv.

Ekonomická recese neměla podle Drbohlava (2010) významný vliv na celkový odchod z ČR, ale podstatněji ovlivnila ekonomické aktivity cizinců (ztráta zaměstnání). Nicméně vzrostl počet migrantů s živnostenským oprávněním.

Horáková (2010) uvádí, že ekonomická recese vedla ke zkvalitnění zaměstnaných cizinců. Na českém trhu práce se udrželi pouze migranti s vyšším vzděláním a vyšší kvalifikací. V roce 2009 byl zaznamenán vyšší počet trvalých pobytů, což se týkalo především občanů třetích zemí, a to i přes ekonomické problémy země. U ostatních typů pobytových povolení byl zjištěn pokles, hlavně u občanů Evropské unie. Je tedy zřejmé, že ekonomická recese vyvolala odliv z ČR u migrantů z EU a u občanů ze třetích zemí vedla ke stabilizaci.

Graf 4.8: Zaměstnaní cizinci v ČR (2004-2011)

Zdroj: CZSO, 2011, vlastní zpracování

4.3 Migrace a její vliv na ekonomický vývoj v České republice

V České republice bohužel existuje jen velmi málo informací a dat o konkrétních ekonomických dopadech aktivit migrantů, i přesto lze tvrdit, že ekonomicky motivovaná migrace pomáhá růstu české ekonomiky a to v nejdůležitějších regionech. Jedná se především o Prahu a další velké městské aglomerace, které jsou pro zahraniční pracovníky velmi atraktivní. Vzhledem k nedostatku domácí pracovní síly a velkému počtu investičních projektů existuje v Praze trvalá poptávka po těchto pracovnících. Se snižující se nezaměstnaností roste koncentrace ekonomicky motivované migrace v Česku. A obráceně. Zahraniční pracovní síla zpravidla obsazuje méně atraktivní místa, která jsou však potřebná a zároveň špatně placená. To ukazuje na fakt, že pracovní migranti nekonkurují domácí pracovní síle, jen ji doplňují (Drbohlav, 2010).

Podle Eurostatu (2010) představoval odliv finančních prostředků cizinců pobývajících v České republice v roce 2007 460 milionů eur a v roce 2008 380 milionů eur. Ačkoliv došlo k celkovému poklesu zasílaných remitencí, v roce 2008 nastal prudký nárůst odlivu příjmu do třetích zemí, a to o 80 milionů eur. Z Česka bylo tedy zasláno do zemí EU v roce 2007 210 milionů eur a roce následujícím to už bylo pouhých 50 milionů.

Migrace však nedokáže nahradit celkové stárnutí populace v České republice. Současná úroveň migrace ale stačí k tomu, aby byla zachována velikost obyvatelstva země. Dopady přistěhovalectví na českou společnost jsou prozatím malé, vyjma dopadů ekonomických (Drbohlav, 2010).

Český sociální systém lze považovat za poměrně vstřícný. Nutnou vstupní podmínkou totiž není české občanství, může jí být pobytový status (obvykle trvalý pobyt – viz. například podpora v nezaměstnanosti, zdravotní pojištění) nebo délka pobytu v republice (např. dávky sociální podpory). Oproti tomu ve sféře sociálního pojištění je vstupní podmínkou jen vykonávání registrované ekonomické aktivity. Mezi povinné platby osob vykonávající ekonomickou aktivitu patří sociální pojištění (důchodové a nemocenské pojištění) a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti (Drbohlav, 2010).

Cizinci v porovnání s domácím obyvatelstvem jsou v průměru mladší, což je často spojeno s jejich větší ochotou se přizpůsobit hospodářským změnám. Přistěhovalectví

napomáhá k růstu velikosti ekonomiky, což může účinně vést k tlaku na větší efektivitu a konkurenci (Poot a Cochrane, 2004).

Migranti, kteří se později vracejí domů, nevyužívají příspěvky plynoucí z důchodového systému, do kterého přispívali během svého zaměstnání. Pro domácí ekonomiku je tento proces velmi výhodný.

Migranti přispívají k hospodářskému růstu samotným příchodem do země. Je to způsobeno jejich potřebou vynakládat spotřební výdaje na základní životní potřeby (stravování, ubytování, využívání dopravních prostředků atd.). Ochota cizinců pracovat i za nižší mzdu je prospěšná jak pro jejich zaměstnavatele, tak pro ostatní obyvatele státu, neboť tyto ušetřené peníze mohou sloužit ke zlepšení kvality výrobků, či k poklesu jejich ceny atd. (Kabeleová, 2004).

Nejen pro Českou republiku je podstatné v zemi udržet specialisty a vědce a nalákat zde vysoce kvalifikované pracovníky. Tito lidé totiž zaplňují mezery na pracovním trhu, šíří nové znalosti, dovednosti a vědomosti a zvyšují lidský kapitál. Přispívají tedy k ekonomickému růstu země. Neměli bychom se tedy bát či nějak bránit jevu jako je imigrace, ale zabránovat emigraci obyvatelů. Zvláště pokud jde o trvalou emigraci vysoce vzdělaných pracovníků.

5. Závěr

V současné době neexistuje země, které by se migrace netýkala. Avšak jsou země, kterých se migrace týká více a jiných zase méně.

Mezinárodní migrace má rozdílné ekonomické dopady na jednotlivé země. Tyto důsledky mohou být pozitivní i negativní, u každé země převažují jiné. Největší vliv má migrace na trh práce a na míru nezaměstnanosti.

Protože bylo zjištěno, že Česká republika je zemí imigrační, imigraci byla věnována větší část práce než emigraci.

Druhá kapitola byla věnována základním pojmům, aby čtenář snáze porozuměl dalšímu textu. Protože se migrace dělí podle určitých kritérií, jsou zde vysvětleny i druhy migrace. Avšak je dobré znát i její příčiny, které můžeme rozdělit na neekonomické a ekonomické, jež souvisejí s nerovnoměrným ekonomickým vývojem v zemích. Migrace se v dnešní době týká každé země, proto by měla vědět, jaké s sebou tento pohyb obyvatelstva přináší důsledky. Mezi pozitivní dopady pro hostitelskou zemi patří příliv zahraniční pracovní síly, která se odráží ve více oblastech ekonomického života země, negativem může být konkurence vzniklá těmito zahraničními pracovníky. Pro vysílající země je pozitivem pokles míry nezaměstnanosti, příliv peněz ze zahraničí od emigrantů, kteří tak finančně podporují svou rodinu v mateřské zemi, nebo příliv nových znalostí a vědomostí v případě navrácení migrantů do země. Nicméně odchodem vzdělaných pracovníků má nežádoucí vliv, který se může projevit zpomalením produktivity práce a ekonomického vývoje. Z důvodu zvýšeného zájmu o problematiku řešící migraci a ekonomický vývoj, bylo formulováno několik teorií vlivu migrace na rozvoj země. Jednotlivé teorie se liší v zaměření a každá má své zastánce i odpůrce, kteří je kritizují.

Třetí kapitola se zabývá vlivem migrace na ekonomický vývoj. Z výsledků empirické části je zřejmé, že nejvíce migrace ovlivňuje trh práce, lidský kapitál a velmi důležité jsou remittance. Pracovní migrace má vliv na zemi cílovou i domácí, a to pozitivní i negativní. Názory jednotlivých autorů jsou rozdílné, co se týče působení migrace na mzdy, vliv pracovní migrace s sebou přináší spíše pozitiva. Významný a pozitivní vliv má migrace na tvorbu lidského kapitálu. U vlivu remitencí převažují u autorů názory pozitivní, neboť tyto finanční prostředky slouží ke zmírnění chudoby zejména v rozvojových zemích.

Čtvrtá, poslední kapitola poskytuje analýzu vlivu migrace na ekonomický vývoj České republiky. Počet emigrantů kolísá, ale z dlouhodobého hlediska má klesající tendenci, což je pozitivní jev. Počet cizinců přicházejících do země roste do roku 2007, pak klesá. Celkový počet cizinců trvale a dlouhodobě žijících v ČR má růstovou tendenci. Co se týče věkové struktury, je stejná u přistěhovalých i vystěhovalých. Největší zastoupení je rozmezí věku 15-64 let. Problém s odstěhováním se lidí v produktivním věku není značný, neboť imigrantů přicházejících do země je rovněž v těchto letech více. A proto tyto přistěhovalci zaplňují mezery na trhu práce, které mohou vzniknout odchodem méně i vysoce kvalifikované pracovní síly. Velká část imigrantů v České republice má střední vzdělání. Poté přibližně 25 % má vzdělání základní, ale pouhých cca 17 % vysokoškolské. Převážná část imigrantů v zemi zastává na trhu práce spíše méně odborná místa, neboť k nim mají snadnější přístup. Nejčastěji jsou to lidé z Ukrajiny, Slovenska, Vietnamu či Ruska a Polska. Autoři se shodují, že imigranti přicházejících do země nejsou konkurencí, ale doplňují naši pracovní sílu.

Cílem bylo analyzovat vliv migrace na ekonomický vývoj České republiky. Bylo zjištěno, že migrace ovlivňuje ekonomiku země, pozitivně i negativně. V prvních dvou částech bakalářské práce převažovaly názory pozitivní. V části poslední byl posuzován vliv migrace konkrétně na Českou republiku. I zde se názory různily, ale souhrnně převažovaly poznatky kladného vlivu migrace. Proto je důležité této problematice i nadále věnovat pozornost. Imigrace by měla být v naší zemi podporována, na rozdíl od emigrace, která by měla být omezována. Zlepšit by se tudíž měla imigrační politika, díky které by se zabránilo minimálně migraci nelegální a byla by tak více korigováno přistěhovalectví do země.

Seznam použité literatury

Knižní zdroje

ADAMCOVÁ, Lenka a Tereza NĚMEČKOVÁ, 2009. *Rozvojová ekonomika*. Praha: Oeconomica. 345 s. ISBN 978-80-245-1515-1.

BALDWIN, Richard a Charles WYPLOSZ, 2008. *Ekonomie evropské integrace*. Praha: Grada Publishing. 478 s. ISBN 978-80-247-1807-1.

CASTLES, Stephen a Mark J. MILLER, 2003. *The Age of Migration*. 3. vyd. New York: Palgrave Macmillan. 338 s. ISBN 0-333-94880-7.

DRBOHLAV, Dušan et al., 2010. *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). 207 s. ISBN 978-80-7419-039-1.

FARRANT, Macha, Anna MacDONALD a Dhananjayan SRISKANDARAJAH, 2006. *Migration and Development: Opportunities and Challenges for Policymakers*. Switzerland: International Organization for Migration. 54 s. ISSN 1607-338X.

JENÍČEK, Vladimír, 2002. *Globalizace světového hospodářství*. Praha: C. H. Beck. 152 s. ISBN 80-7179-787-1.

KING, Russell, 2008. *Atlas lidské migrace*. Praha: Mladá fronta. 192 s. ISBN: 978-80-204-1706-0.

KUNEŠOVÁ, Hana a Eva CIHELKOVÁ a kol., 2006. *Světová ekonomika: Nové jevy a perspektivy*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck. 319 s. ISBN 80-7179-455-4.

MARTIN, Philip L. a J. Edward TAYLOR, 1996. Development strategy, employment and migration. *The Anatomy of a Migration Hump*. France: Development centre seminars. 213 s. ISBN: 92-64-14800-0.

ROUBÍČEK, Vladimír, 1997. *Úvod do demografie*. Praha: CODEX Bohemia. 348 s. ISBN 80-85963-43-4.

SCHEU, Harald Christian, 2011. *Migrace a kulturní konflikty*. Praha: Auditorium. 322 s. ISBN: 978-80-8724-07-0.

Internetové zdroje

ADAMS, Richard H. Jr. a John PAGE, 2005. World Development. *Do International Migration and Remittances Reduce Poverty in Developing Countries?* [online]. Vol. 33, No. 10 [cit. 15. 3. 2013]. Dostupné z: <http://graduateinstitute.ch/webdav/site/developpement/shared/developpement/cours/DE021/Adams%26Page.pdf>.

BEINE, Michel, Frédéric DOCQUIER a Hillel RAPOPORT, 2001. Journal of Development Economics. *Brain drain and economic growth: theory and evidence* [online]. Vol. 64 [cit. 12. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.econ.ucdavis.edu/faculty/gperi/Teaching/migration/papers/bein_et_al.pdf.

BEINE, Michel, Frédéric DOCQUIER a Hillel RAPOPORT, 2003. Discussion paper series. *Brain Drain and LDCs' Growth: Winners and Losers* [online]. No. 819 [cit. 18. 3. 2013]. Dostupné z: <ftp://repec.iza.org/dps/dp819.pdf>.

CARRINGTON, William J. a Enrica DETRAGIACHE, 1998. International Monetary Fund. *How Big Is the Brain Drain?* [online]. WP/98/102 [cit. 14. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp98102.pdf>.

CASTLES, Stephen, 2000. *International migration at the beginning of the twenty-first century: global trends and issues* [online]. ISSJ 165/2000 [cit. 15. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.blackwellpublishing.com/content/bpl_images/journal_samples/issj0020-8701~52~165~258/258.pdf.

ČESKÁ REPUBLIKA, 2010. *Češi v zahraničí* [online]. Objevte ČR [cit. 30. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.czech.cz/cz/Objevte-CR/Fakta-o-CR/Ekonomicka-fakta/Cesi-v-zahranici>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2006. *Život cizinců v ČR* [online]. CZSO [cit. 5. 4. 2013]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/650050C102/\\$File/11180612.pdf](http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/650050C102/$File/11180612.pdf).

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2007. *Život cizinců v ČR* [online]. CZSO [cit. 5. 4. 2013]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/A8002DAF82/\\$File/111807k1.pdf](http://www.czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/t/A8002DAF82/$File/111807k1.pdf).

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2008. *Život cizinců v ČR* [online]. CZSO [cit. 5. 4. 2013]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/21003C4FBC/\\$File/111808k6.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/21003C4FBC/$File/111808k6.pdf).

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2009. *Život cizinců v ČR* [online]. CZSO [cit. 5. 4. 2013]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/B10025760F/\\$File/11809k7.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/B10025760F/$File/11809k7.pdf).

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2010. *Život cizinců v ČR* [online]. CZSO [cit. 5. 4. 2013]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/F30048D198/\\$File/18776958.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/F30048D198/$File/18776958.pdf).

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2011. *Život cizinců v ČR* [online]. CZSO [cit. 5. 4. 2013]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/6E0039594F/\\$File/111811.pdf](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/6E0039594F/$File/111811.pdf).

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2012a. *Cizinci: Zahraniční a vnitřní migrace – Popis aktuálního vývoje* [online]. CZSO, 27. 3. 2012 [cit. 6. 4. 2013]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/o/ciz_migrace-popis_aktualniho_vyvoje.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2012b. *Metodika* [online]. CZSO, 14. 6. 2012 [cit. 8. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/xz/redakce.nsf/i/metodika>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2012c. *Život cizinců v ČR* [online]. CZSO [cit. 5. 4. 2013]. Dostupné z:

[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/D20049549A/\\$File/11812.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/D20049549A/$File/11812.pdf).

De HAAS, Hein, 2008. International Migration Institute, James Martin 21st Century School, University of Oxford. *Migration and development, A theoretical perspective* [online]. IMI [cit. 18. 12. 2012]. Dostupné z: <http://www.imi.ox.ac.uk/pdfs/imi-working-papers/WP9%20Migration%20and%20development%20theory%20HdH.pdf>.

DOCQUIER, Frédéric a Abdeslam MARFOUK, 2005. *International Migration by Educational Attainment (1990-2000)* [online]. No. 3382 [cit. 16. 3. 2013]. Dostupné z: http://perso.uclouvain.be/frederic.docquier/filePDF/DM_ozdenschiff.pdf.

DRBOHLAV, Dušan a Miroslava RÁKOCZYOVÁ, 2012. *Sociální dopady emigrace a migrace z venkova do měst ve střední a východní Evropě* [online]. Shrnutí – Česká republika, duben 2012 [cit. 27. 4. 2013]. Dostupné z: file:///C:/Documents%20and%20Settings/lendolfa/Dokumenty/Downloads/FCR_CZ_ExSumm_CZ.pdf.

DUMONT, Jean-Christophe a Ggeorges LEMAITRE, 2005. *Counting immigrants and expatriates in OECD countries: a new perspective* [online]. OECD [cit. 16. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/migration/mig/33868740.pdf>.

EUROSTAT, 2010. *Workers' remittances in the EU27* [online]. Eurostat-newsrelease 11. 2. 2010 [cit. 23. 4. 2010]. Dostupné z: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/2-11022010-AP/EN/2-11022010-AP-EN.PDF.

EUROSTAT, 2013. *The complete statistical database is accessilbe by clicking on the icon* [online]. Statistics [cit. 26. 4. 2013]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/population/data/database>.

FAWCETT, James T., 1989. Networks, Linkages, and Migration Systems. *International Migration Review* [online]. No. 3 [cit. 4. 2. 2013]. Dostupné z: http://www.suz.uzh.ch/idei/Veranstaltung/idei/fawcet_Networks_Linkages_and_Migration_Systems.pdf.

FINDLAY, Allan, 2001. International Migration Branch. *From brain exchange to brain gain: policy implications for the UK of recent trends in skilled migration from developing countries* [online]. No. 43 [cit. 16. 3. 2013]. Dostupné z: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download;jsessionid=1DF7EC78DA13422BBF231FA3CF0BB159?doi=10.1.1.110.4004&rep=rep1&type=pdf>.

FRANK, Andre Gunder, 1966. The Development of Underdevelopment. *Monthly Review* [online]. New York [cit. 28. 1. 2013]. Dostupné z: http://www.bresserpereira.org.br/Terceiros/Cursos/2010/1970.The_Development_of_Underdevelopment.pdf.

GAMMELTOFT, Peter, 2003. The Migration-Development Nexus. *Remittances and Other Financial Flows to Developing Countries* [online]. No. E.03.III.S.14 [cit. 16. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/published_docs/books/Migration_dev_nexus.pdf#page=108.

GIULIANO, Paola a Marta RUIZ-ARRANZ, 2009. IMF Working Paper. *Remittances, Financial Development, and Growth* [online]. WP/05/234 [cit. 12. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2005/wp05234.pdf>.

HORÁKOVÁ, Milada, 2010. *Vývoj pracovních migrací v České republice v období hospodářské recese* [online]. VÚPSV, Praha [cit. 26. 4. 2013]. Dostupné z: http://www.cizinci.cz/files/clanky/711/Vyvoj_pracovnich_migrac.pdf.

KABELEOVÁ, Hana, 2004. *Vliv mezinárodní migrace na české hospodářství* [online]. Migraceonline.cz [cit. 30. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/vliv-mezinarodni-migrace-na-ceske-hospodarstvi>.

KERR, Sari Pekkala a William R. KERR, 2008. *Economic Impacts of Immigration: A Survey* [online]. Workink Paper 09-013 [cit. 13. 3. 2013]. Dostupné z: www.hbs.edu/research/pdf/09-013.pdf.

LEE, S. Everett, 1966. A Theory of Migration. *Gemography* [online]. No. 1 [cit. 29. 1. 2013]. Dostupné z: <http://www.students.uni-mainz.de/jkissel/Skripte/Lee.pdf>.

LEVITT, Peggy, 2008. Social Remittances: Migration Driven Local-Level Forms of Cultural Diffusion. *International Migration Review* [online]. No. 4 [cit. 7. 2. 2013]. Dostupné z: http://tigger.uic.edu/~ehassa1/SocialRemittances_MigrationDrivenLocal-LevelFormsofCulturalDiffusion.pdf.

LUCAS, E. B. Robert, 2008. *International Labor Migration in a Globalizing Economy* [online]. No. 92 [cit. 19. 3. 2013]. Dostupné z: https://www.carnegieendowment.org/files/international_migration_globalizing_economy.pdf.

MABOGUNJE, Akin L., 1970. Systems Approach to a Theory of Rural-Urban Migration. *Geographical Analysis* [online]. [cit. 4. 2. 2013]. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1538-4632.1970.tb00140.x/pdf>.

MAYR, Karin a Giovanni PERI, 2008. *Return Migration as a Channel of Brain Gain* [online]. No. 14039 [cit. 17. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.nber.org/papers/w14039.pdf?new_window=1.

POOT, Jacques a Bill COCHRANE, 2004. *Measuring the Economic Impact of Immigration: A Scoping Paper* [online]. Immigration Research Programme [cit. 30. 4. 2013]. Dostupné z: <http://www.immigration.govt.nz/NR/rdonlyres/CC67A9CF-CDF5-4F87-9790-C6F61EBEEB18/0/ScopingpaperontheEconomicImpactsofImmigration.pdf>.

RAVENSTEIN, E. G., 1885. The Laws of Migration. *Journal of the Royal Statistical Society* [online]. No. 2 [cit. 27. 1. 2013]. Dostupné z: <http://blog.lib.umn.edu/globerem/main/Ravenstein.pdf>.

REJŠKOVÁ, Tereza et al., 2009. *Remittance zasílané z České republiky a jejich rozvojový dopad* [on-line]. Migrace a rozvoj [cit. 13. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/cz/e-knihovna/studie-remittance-zasilane-z-ceske-republiky-a-jejich-rozvojovy-dopad>.

RUHS, Martin a Carlos VARGAS-SILVA, 2012. *The Labour Market Effects of Immigration* [online]. The Migration Observatory [cit. 17. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.migrationobservatory.ox.ac.uk/sites/files/migobs/Briefing%20-%20Labour%20Market%20Effects%20of%20Immigration_0.pdf.

SCHIFF, Maurice, 2005. World Bank and IZA. *Brain Gain: Claims about its Size and Impact on Welfare and Growth Are Greatly Exaggerated* [online]. WPS3708 [cit. 16. 3. 2013]. Dostupné z: http://www-wds.worldbank.org/servlet/WDSContentServer/WDSP/IB/2005/09/01/000016406_20050901171456/Rendered/PDF/wps3708.pdf.

SKELDON, Ronald, 2005. International dialogue on migration – Intersessional Workshop. *Migration and Development: Mainstreaming Migration into Development Policy Agendas* [online]. University of Sussex Panel 2 [cit. 11. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/microsites/IDM/workshops/Mainstreaming_02030205/state_skeldon.pdf.

STARK, Oded, Christian HELMENSTEIN a Alexia PRSKAWETZ, 1997. Economics Letters. *A brain gain with a brain drain* [online]. No. 55 [cit. 19. 3. 2013]. Dostupné z: <file:///D:/C5%A1kola/BP%20a%20DP/moje%20pr%C3%A1ce/2.%20%C4%8D%C3%A1st%20BP/lidsk%C3%BD%20kapit%C3%A1l/A%20brain%20gain%20with%20a%20brain%20drain.pdf>.

STOJANOV, Robert, Wadim STRIELKOWSKI a Dušan DRBOHLAV, 2011. Geografie. *Pracovní migrace a remittance: současné trendy v době ekonomické krize* [online]. Číslo 4, ročník 116 [cit. 10. 3. 2013]. Dostupné z: http://geography.cz/sbornik/wp-content/uploads/2012/01/g11-4-1stojanov_strielskowski_drbohlay.pdf.

STRAUBHAAR, Thomas, 2000. Econstor. *International mobility of the highly skilled: brain gain, brain drain or brain exchange* [online]. No. 88 [cit. 18. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.econstor.eu/dspace/bitstream/10419/19463/1/88.pdf>.

TAYLOR, J. Edward, 2006. *International Migration and Economic Development* [online]. UN/POP/MIG/SYMP/2006/09 [cit. 15. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.un.org/esa/population/migration/turin/Symposium_Turin_files/P09_SYMP_Taylor.pdf.

THAN, Le, 2011. *Remittances for Economic Development: the Investment Perspective* [online]. ISSN 1833-4474 [cit. 17. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.uq.edu.au/economics/mrg/4411.pdf>.

UNPD, 2010. Trends in total migrant stock: The 2010 revision. *Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat* [online databáze]. United Nations Population Division [cit. 11. 3. 2013]. Dostupné z: <http://esa.un.org/migration/>.

Van DALEN, Hendrik P., George GROENEWOLD a Tineke FOKKEMA, 2005. Tinbergen institute Discussion Paper. *Remittances and their Effect on Emigration Intentions in Egypt, Morocco and Turkey* [online]. [cit. 4. 2. 2013]. Dostupné z: <http://repub.eur.nl/res/pub/6591/2005-0301.pdf>.

ZELINSKY, Wilbur, 1971. The Hypothesis of the Mobility Transition. *Geographical review* [online]. No. 2. [cit. 29. 1. 2013]. Dostupné z: <http://www.cedir.fr/cedir2/wp-content/uploads/2012/07/ZELINSKY-Wilbur-The-hypothesis-of-the-mobility-transition-Geographical-Review.pdf>.

Seznam zkratk

apod.	a podobně
cca	přibližně
CZSO	Český statistický úřad
ČR	Česká republika
EHP	Evropský hospodářský prostor
EU	Evropská unie
ISEO	Informační systém evidence obyvatel
mld.	miliardy
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
např.	například
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
tzv.	takzvaně

Seznam tabulek a grafů

Tabulka 3.1: Schéma typů remitencí	26
Tabulka 4.1: Přistěhovalí podle věku	35
Tabulka 4.2: Vystěhovalí podle věku	36
Graf 4.1: Počet emigrantů v jednotlivých letech (2004-2011)	31
Graf 4.2: Počet imigrantů v jednotlivých letech (2004-2011)	32
Graf 4.3: Vývoj počtu přistěhovalých, vystěhovalých a jejich saldo v letech 2004-2011	33
Graf 4.4: Cizinci trvale a dlouho žijící v České republice (bez azylantů) v letech 2004-2011	34
Graf 4.5: Nejvyšší dosažené vzdělání podle pohlaví pracujících cizinců podle Evidence Ministerstva práce a sociálních věcí k 31. 12. 2010	37
Graf 4.6: Vzdělání obyvatelstva České republiky v roce 2011	38
Graf 4.7: Nejčastější státní občanství cizinců v ČR v roce 2011	40
Graf 4.8: Zaměstnaní cizinci v ČR (2004-2011)	41

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 10. května 2013

.....*Lenka Kaboňová*.....
Lenka Kaboňová